

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Youth for Love School Teen Support Programme Toolkit

Een toolkit voor leerlingen, schoolmedewerkers en opvoeders om leerlingen te ondersteunen bij het erkennen, voorkomen en tegengaan van gendergerelateerd geweld.

actionaid

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

Het project wordt mede gefinancierd door het Rights, **Equality and Citizenship (REC) programma van de Europese Unie** (2014-2020).

De inhoud van deze toolkit geeft enkel de standpunten van de auteurs weer en is hun eigen verantwoordelijkheid. De Europese Commissie aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid voor het gebruik van de informatie die erin werd verwerkt.

Wetenschappelijk toezicht:

Livia Aninousau – CPE, Isabella Orfano – ActionAid Italy

Tekst en methodologie:

Livia Aninousau – CPE

Vertaling naar het Nederlands:

Stefanie Michiels – UCLL .

Bijdragen:

Giouli Megagianni – ActionAid Hellas, Dimitra Deroyiannis – ActionAid Hellas, Despoina Kardogerou – ActionAid Hellas, Alessandra Folcio – ActionAid Italy, Corinne Reier – ActionAid Italy, Mara Ghidorzi – Afolmet, Nele Kelchtermans – UCLL.

Toezicht: Maria Sole Piccioli – ActionAid Italy

Gepubliceerd in april 2020

Contact: Nele Kelchtermans

Website: <https://www.youthforlove.eu>

E-mail: nele.kelchtermans@ucll.be

■ SAMENVATTING

Youth for Love is een tweejarig project dat wordt uitgerold in vier Europese landen, waaronder Italië, België, Griekenland en Roemenië. Het project is gericht op de ontwikkeling en het evalueren van een geïntegreerd onderwijsprogramma voor scholieren (14-17 jaar) en schoolpersoneel van het secundair onderwijs om bewustzijn te creëren over de preventie van en het omgaan met gendergerelateerd geweld (GBV). Aan de ene kant zou het onderwijssysteem leerlingen de nodige kennis, vaardigheden en middelen moeten bijbrengen om GBV te voorkomen en er tegen opgewassen te zijn. Aan de andere kant zou het systeem moeten verzekeren dat leerkrachten en schoolpersoneel in staat zijn om gepaste preventie – en beveiligingacties te nemen en doorverwijzingen te geven bij GBV. In deze visie zijn de scholen kernactoren en bondgenoten om genderongelijkheid en GBV onaanvaardbaar te maken bij adolescenten. Deze toolkit is een van de voornaamste instrumenten die in het leven werd geroepen met als objectief de verspreiding en de duurzaamheid van het project te verbeteren. Het geeft een theoretische en praktische leidraad ter ondersteuning van schoolpersoneel bij het voorkomen, bestrijden en van gendergerelateerd geweld op school (SRGBV) bij tieners, een complex en structureel fenomeen in verscheidene vormen en met ernstige gevolgen. Bovendien kunnen ook andere betrokkenen, zoals onderwijzers of verenigingen, kunnen dit instrument ook gebruiken om soortgelijke programma's te promoten en te organiseren in andere formele of informele onderwijscontexten.

¹De afkorting GBV staat voor het Engelse begrip Gender Based Violence, m.a.w. gendergerelateerd geweld.

²De afkorting SRGBV staat voor het Engelse begrip School Related Gender Based Violence, m.a.w. gendergerelateerd geweld op school.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding

Samenvatting van het Youth for Love Project	6
Wat is het doel van de toolkit en hoe deze te gebruiken?	8
Voor wie is de toolkit bestemd?	9
Wat komt er aan bod in Toolkit?	10
De organisatie van de toolkit	12
De methodologie van de toolkit	14
Vooraleer van start te gaan	16
Praktische aanbevelingen	16
Ethische aanbevelingen bij het gebruik van de toolkit	18
Hoe past de toolkit binnen een geïntegreerd programma tegen SRGBV?	19
S1 – Bewustzijn van genderstereotypering, macht en privilege en hun sociale en individuele impact	22
M1: Starten van het traject!	23
M2: Genderstereotypes: een introductie!	28
M3: Genderstereotypes – bronnen en acties	42
M4: Genderstereotypes – macht en privilege	46
S2 – Gendergerelateerd geweld – misvattingen, realiteiten, gevolgen.	56
M5: GBV en de verschillende vormen	57
M6: Oorzaken en gevolgen van GBV	72
M7: Cyberpesten en - geweld	82
S3 – Een GBV-vrije school en gemeenschapsomgeving creëren	88
M8: Veilige plaatsen en gezonde relaties tijdens de tienerjaren	89
M9: Scholen en samenlevingen vrij van GBV	94
M10: Scholen en samenlevingen vrij van GBV	100
M11: Afsluitend evenement	106
Istanbul Conventie – Glossarium van voornaamste definities	108
Wettelijke documenten, onderzoek en publicaties	108
Websites en projecten	108
Aanbevolen bronnen	109
Nationale literatuur aanbevelingen	109

INLEIDING

Samenvatting van het Youth for Love Project

Youth for Love wordt uitgevoerd binnen het wettelijke en conceptuele kader van de **Istanbul Conventie voor het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld** (2011). Deze conventie is een verregaand en bindend wettelijk document om meerdere vormen van geweld tegen meisjes en vrouwen tegen te gaan, ondertekend door alle partnerlanden in het project. Het erkent al deze vormen van geweld als schendingen van de mensenrechten, als vormen van discriminatie tegen meisjes en vrouwen, en als de oorzaken en gevolgen van ongelijkheid tussen mannen en vrouwen. De conventie is een wettelijk document dat van de lidstaten eist om de nodige aanpassingen in de wetgeving te doen, en om allesomvattende en multidisciplinaire maatregelen te treffen om geweld te voorkomen, slachtoffers te beschermen, daders te straffen, en scholen te betrekken. De Istanbul Conventie erkent de cruciale rol van scholen in het promoten van gelijkheid tussen mannen en vrouwen, het ontkrachten van stereotype genderrollen, het bevorderen van wederzijds respect en geweldloze conflictoplossing, het bestrijden van gendergerelateerd geweld tegen vrouwen, en het respecteren van het recht op persoonlijke integriteit – dit dankzij lesmateriaal op maat van de leerlingen, in formele curricula en op alle niveaus van het onderwijs (art. 14).

Onderwijs speelt dus een cruciale rol in het omkeren van schadelijke sociale normen die aan de basis liggen van gendergerelateerd geweld. Jongeren zijn minder goed in staat tot zelfbescherming, en zijn erg kwetsbaar voor gewelddadig gedrag, als slachtoffer en als dader. Ondanks het feit dat alle EU lidstaten wetsvoorstellen hebben aangenomen om geweld en misbruik tegen te gaan, blijven jongeren voor een groot deel kwetsbaar omdat deze specifieke leeftijdsgroep buiten de wetgeving valt. Veel van de initiatieven die ondernomen worden, missen bovendien vaak een genderspeci-

fieke aanpak en een culturele gevoeligheid.

In het licht van deze bevindingen, heeft het Youth4Love-project als doel een geïntegreerd onderwijsprogramma op middelbare scholen in 4 Europese landen (Italië, Griekenland, België en Roemenië) te ontwikkelen, te implementeren en te evalueren, gericht op **de preventie en bestrijding van gendergeweld bij jongeren**. Zowel leerkrachten als leerlingen zullen bewust worden gemaakt van de oorzaken en gevolgen van gendergerelateerd geweld en de noodzakelijke procedures die hierbij moeten worden toegepast.

Het partnerschap bestaat uit de volgende Europese organisaties: ActionAid Italy (Italië), ActionAid Hellas (Griekenland), UC Limburg (België), AFOL-Metropolitan Agency for Training, Orientation and Work (Italië) en CPE – Fundatia Centrul Partenariat Pentru Egalitate (Roemenië).

Op Europees niveau omvat het project:

- **12 Europese secundaire scholen** die betrokken zullen worden bij de ontwikkeling van educatieve tools en methodes ter preventie van en procedures voor gendergeweld;
- **1,200 studenten** die betrokken worden bij een educatief en praktisch lespakket, gericht op het vormen van bewustzijn rond genderstereotypen en de verschillende vormen van gendergerelateerd geweld;
- **180 onderwijsprofessionals** die worden opgeleid over deze thematiek, om gevallen van gendergerelateerd geweld te helpen voorkomen;
- **2 miljoen jonge Europeanen** die actief betrokken worden bij het thema van gendergerelateerd geweld dan-

kzij een verreichende communicatiecampagne, met als belangrijkste tools de projectwebsite en de webgame.

De belangrijkste activiteiten van het project zijn:

- Het ontwikkelen van een sterke **netwerkstrategie** op lokaal, nationaal en Europees niveau om stakeholders (scholen, instellingen, organisaties) met een gelijkaardige aanpak aan te spreken, om zo de impact van het project te versterken, onze boodschap te verspreiden en om aanbevelingen te doen.
- Het ontwikkelen en toepassen van **analysetools**, gevalideerd door universitaire onderzoekers (zoals focusgroepen en vragenlijsten) voor een initiële analyse bij de deelnemende scholen. Deze zal de basis vormen voor de ontwikkeling van een educatief programma en de uitvoering van een impactmeting aan het einde van het project.
- Het ontwikkelen van een **teen support programme en een toolkit** voor zowel formele als informele educatieve contexten. Het programma wordt uitgevoerd bij leerlingen die rechtstreeks betrokken zijn bij de activiteiten gericht op het deconstrueren van genderstereotypen en het voorkomen van gendergerelateerd geweld. Het programma, of lespakket, biedt daarnaast peer-to-peer activiteiten om campagne te voeren rond het thema en de school en haar omgeving te activeren.
- Het ontwikkelen van een **training programme** voor onderwijsprofessionals en een toolkit: de training of opleiding wordt uitgevoerd met het personeel van

alle betrokken scholen, om het bewustzijn rond genderstereotypen en gendergerelateerd geweld te verhogen. Hierbij worden hen praktische tools aangereikt om te werken rond specifieke procedures voor gendergerelateerd geweld op school, door alle actoren uit de schoolomgeving aan te spreken.

- Het ontwikkelen van een **webgame**, gratis beschikbaar op de projectwebsite. Dankzij “Youth for Love - the Game”, kunnen jonge Europeanen de plaats innemen van leeftijdsgenoten. Via de keuzes die ze maken kunnen ze de verhalen van 8 verschillende personages bepalen. Spelers worden zich meer bewust van het maken van de juiste keuze op het juiste moment. Ze begrijpen wat er nodig is om pesten te voorkomen en om elkaars rechten te respecteren.

Alle projectresultaten kunnen gedownload worden onder “project” op de website: www.youthforlove.eu.

Het project wordt mede gefinancierd door het *Rights, Equality and Citizenship (REC)* programma van de Europese Unie.

Periode: januari 2019 – december 2020

Het doel van de toolkit en redenen om deze te gebruiken

De toolkit biedt theoretische en praktische begeleiding om schoolprofessionals en opvoeders te ondersteunen bij het voorkomen, bestrijden en reageren op gendergerelateerd geweld op school (SRGBV) bij tieners, een complex en structureel fenomeen met verschillende vormen en ernstige gevolgen. Adolescenten ervaren GBV op school als slachtoffer, dader of toeschouwer. Scholen kunnen dan een bron van leed vormen voor leerlingen die psychisch, fysiek of online vernederd, lastiggevallen, gepest, mishandeld of misbruikt worden. Volgens Unesco en VN Vrouwen treft gendergerelateerd geweld op school (SRGBV) miljoenen kinderen, gezinnen en gemeenschappen. Dit type van geweld kan tevens ernstige gevolgen hebben voor de schoolresultaten, aangezien veel leerlingen de school mijden, onder hun niveau presteren of volledig afhaken.

Scholen hebben de wettelijke en ethische verantwoordelijkheid om SRGBV te voorkomen en, in het geval dat het binnen en/of buiten hun gebouwen gebeurt, moeten ze goed uitgerust zijn om het te kunnen aanpakken. Sterker nog, scholen zouden plaatsen moeten zijn waar adolescenten meisjes en jongens zich veilig voelen omdat gendergelijkheid er wordt gestimuleerd door de implementatie van preventieprogramma's. Daarnaast zouden er laagdrempelige, kindergevoelige en vertrouwelijke procedures moeten zijn om gevallen van GBV te melden, erop te reageren en, indien nodig, door te verwijzen. Scholen zijn inderdaad belangrijke actoren om genderongelijkheid en GBV bij adolescenten onaanvaardbaar te maken door middel van strategische samenwerkingen met belangrijke lokale betrokken partijen.

Voor wie is deze toolkit bestemd?

Deze toolkit is bestemd voor leerkrachten, mentoren, opvoeders en maatschappelijke organisaties die met tieners in formele en informele educatieve context werken aan gendergelijkheid, genderstereotypen en gendergerelateerd geweld. Het voorgestelde programma is afgestemd op de schoolcontext en specifieke kenmerken van gendergerelateerd geweld op school (SRGBV), maar de methodologieën en activiteiten zijn eenvoudig aan te passen aan andere educatieve contexten. Het teen support programme is erg gelijkend op het trainingsprogramma voor leerkrachten, eveneens een deel van het Youth For Love project.

Om GBV bij adolescenten op de juiste manier te voorkomen en ervoor te zorgen dat zij toegang hebben tot beschermingsmaatregelen, moeten scholen minstens aan de volgende belangrijke criteria voldoen:

- Het nodige bewustzijn, de kennis en de knowhow hebben om schoolprofessionals de middelen te geven om SRGBV-situaties en -gevallen te herkennen;
- De bevoegdheid hebben om op te treden bij SRGBV-gevallen, in het belang van alle betrokken partijen;
- Duidelijke procedures en tools in werking hebben om SRGBV tegen jongeren te voorkomen en erop te reageren.

Om een effectieve en snelle interventie mogelijk te maken, moeten leraren, directieleden en schoolpersoneel een goede opleiding krijgen waarbij ook het schoolbestuur betrokken wordt. Wanneer deze bestuursleden hun schouders er niet mee onderzetten dan bestaat het risico dat elk soort trainingsprogramma, beleid en procedures ondoeltreffend blijft.

Zowel scholen als openbare instellingen en non-profitorganisaties werkzaam in de onderwijssector worden uitgenodigd om deze toolkit gedeeltelijk of helemaal te gebruiken. Zo kunnen ze activiteiten en tools selecteren die het meest bijdragen in hun specifieke context. De uitvoering van dit opleidingsprogramma kan bijdragen tot het creëren van gezondere en veiligere plekken voor alle studenten, die op lange termijn baat kunnen hebben bij de opleidingsactiviteiten op school en in hun verdere leven. Door middel van het programma kunnen leerkrachten en schoolpersoneel hun vertrouwen en slagvaardigheid opkrikken wanneer ze te maken krijgen met een geval van SRGBV. Het aanpakken van deze incidenten vergt erg veel ondersteuning en teamwork.

Verder stimuleert de toolkit voor leerkrachten schoolpersoneel om de onderwerpen die in de modules aan bod komen verder te onderzoeken en optimaal in te zetten op de beschikbare middelen. In feite, beoogt de toolkit een totale schoolse aanpak om de rol van de gemeenschap te versterken en zo een gezamenlijke, alomvattende en consistente boodschap omtrent de preventie van GBV naar buiten te dragen. Binnen de schoolomgeving kunnen wel degelijk hechte samenwerkingen opgebouwd worden met non-profitorganisaties en openbare instellingen die zich bezighouden met GBV-preventie, de ondersteuning en bescherming van GBV-slachtoffers. Dergelijke partnerschappen op gemeenschapsniveau zouden alle partijen ten goed kunnen komen (d.w.z. scholen, studenten, gezinnen, non-profitorganisaties, openbare instellingen). Bovendien zouden ze kunnen bijdragen aan het delen en consolideren van kennis en de knowhow die op lange termijn positieve effecten kunnen hebben in het leven van adolescenten, weldra volwassenen.

Wat komt aan bod in de Toolkit?

De inhoud van deze toolkit bouwt verder op de theoretische en praktische kennis en instrumenten die ontwikkeld werden door middel van het Youth For Love-onderzoek en -activiteiten en de expertise van relevante derde partijen. De toolkit weerspiegelt met name de ervaringen van scholen met een uitgebreide expertise in het voorkomen van GBV bij adolescenten en het aanpakken van SRGBV incidenten door middel van een snelle en eenduidige interventie.

Tieners krijgen dagelijks te maken met pesten, geweld en gendergerelateerd geweld in en buiten scholen in heel Europa, met een aanzienlijke impact op hun sociale integratie en functioneren, fysieke en emotionele welzijn alsook hun ontwikkeling. Gendergerelateerd geweld treft tieners ongeacht hun sociaaleconomische achtergrond, herkomst, fysiek vermogen, het opleidingsniveau, het opleidingsniveau of leeftijd.

Soms kan de druk om om te gaan met de schaamte, boosheid, de onbekwaamheid die ervaringen met SRGBV teweeg kan brengen, hun academische en sociale vaardigheden en hun betrokkenheid op school en het openbare leven in het algemeen sterk negatief beïnvloeden. Als gevolg kunnen dergelijke incidenten het verloop van hun leven bepalen, niet enkel tijdens de adolescentie, maar ook tijdens andere levensfasen. Soms kunnen de gevallen van pesten, geweld en gendergerelateerd geweld op school gepaard gaan met moeilijke gezinscontexten, verschillende achtergronden en levensverhalen of eerdere ervaringen met meervoudige discriminaties, wat leidt tot andere emotionele bagage. Het gevolg hiervan is dat de realiteit van het geweld waar mee ze geconfronteerd worden en de emotionele impact die erdoor verwerkt moet worden, teveel zijn voor het vermogen van tieners er het hoofd aan te bieden overtreft, waardoor er veel schade aangericht wordt.

Met technologie als deel van het leven van jongeren en de voortdurende toegang tot sociale media kanalen, kunnen de persoonlijke pesten en het geweld gemakkelijk doorgaan in de fysieke afwezigheid van de pesters met de aanwezigheid van een groot aantal virtuele toeschouwers. In het tijdperk van cyberpesten, kan het begrip veilige ruimte hol worden. Zo dringt cyberpesten eenvoudig huizen binnen, zodat het ook in vrije tijd buiten

schooltijd en in alle aspecten van het leven aanwezig is. Wanneer incidenten van pesten, geweld en gendergerelateerd geweld zich voordoen, hebben scholen de wettelijke en ethische verantwoordelijkheid deze situaties aan te pakken. Daarnaast moeten ze er tevens voor zorgen dat zulke incidenten in de toekomst voorkomen worden. Bovendien zijn scholen de geschikte omgeving om geweldpreventie-activiteiten te organiseren en de leerlingen van jongs af aan te informeren over het recht op waardigheid, veiligheid, bescherming alsook een rolmodel zijn op gebied van positieve en gezonde relaties en gedrag. Het initiëren van niet-formele activiteiten en workshops met het oog op geweldpreventie bevordert het vermogen van tieners om het concept van gezonde grenzen te begrijpen en het te ervaren, om elkaar en anderen beter te begrijpen, om gezonde beschermingsmechanismen en effectieve communicatieprocedures, om mee te kunnen leven met anderen en samen te werken alsook de kennis te vergaren over de correcte manier om geweld, wanneer het zich voordoet, aan te pakken. Als gevolg van zulke initiatieven kan er een positievere houding ten opzichte van anderen en zichzelf verwacht worden. De leerlingen voelen zich dan veiliger, wat hen toelaat om zich te kunnen focussen op studeren en hun schoolwerk. Daarnaast wordt de sfeer in het algemeen beter en hebben de leerlingen het gevoel dat hun stem gehoord wordt, hun ervaringen er toe doen en dat volwassen reacties en oplossingen beschikbaar zijn voor situaties die anders onoverkomelijk lijken. Het Youth for Love project moedigt niet enkel een alomvattende schoolaanpak aan, maar ook een hele-gemeenschapsaanpak. Een coherente consistente boodschap omtrent geweld in het algemeen en gendergerelateerd geweld in het bijzonder is niet mogelijk zonder alle relevante actoren van de onderwijsgemeenschap erbij te betrekken. Daarom willen we de gebruikers van deze toolkit stimuleren om na te denken over wie alle betrokkenen en de middelen ter beschikking zijn om zo een sterk netwerk te kunnen uitbouwen. Dit betekent dat we leerlingen inzicht willen geven in de beschikbare middelen buiten de schoolcontext en hen voor te bereiden op het gebruik ervan. Zo vinden er soms ook gewelddadige incidenten plaats buiten de schoolomgeving, in dat geval kunnen leerlingen zich beter uitgerust voelen om

de steun te vragen die ze nodig hebben om een crisis aan te pakken. Daarnaast vormt de betrokkenheid van de volledige onderwijsgemeenschap bij de preventie en aanpak van pesten, geweld en gendergerelateerd geweld een netwerk ter ondersteuning voor scholen en schoolmedewerkers, die zich vaak alleen voelen wanneer ze met zulke problemen en kwesties met betrekking tot gendergerelateerd geweld te maken krijgen.

De activiteiten en workshops in deze toolkit voorzien de leerlingen van:

- Het begrijpen van de gebruikte kernbegrippen in het project als referentie naar GBV en gerelateerde fenomenen op en buiten scholen;
- Inzicht in de grondoorzaken van GBV, die liggen in bredere structurele problemen, sociale normen, diepgewortelde overtuiging en gedragingen, en dagelijkse praktijken die genderidentiteit, persoonlijke ervaringen en ongelijkheden vorm geven;
- De kennis om doeltreffende preventie- en interventieprocedures te activeren op school- en gemeenschapsniveau.

De organisatie van de toolkit

Deze toolkit bestaat uit drie delen, onderverdeeld in vorm van tien modules, elk met een specifieke inhoud, methodieken en leerobjectieven. Deze modules werden ontwikkeld op basis van onderzoek dat verricht werd tijdens de uitvoering van het project. Ze zijn echter wel niet toe-

gespitst op een specifieke schoolcontext, maar ze zijn op een vrij algemene manier opgesteld zodat ze eenvoudig gebruikt kunnen worden in verschillende schoolcontexten. Daarnaast willen we ook elke potentiële school of vzw of publieke organisatie die de toolkit wensen te gebruiken

EERSTE DEEL - MODULE: 1, 2, 3, 4

Kennis van genderstereotypes, macht en privilege en de impact hiervan op persoonlijk en sociaal vlak

is een inleiding, met als doel kennis te maken met de groep leerlingen, hun behoeften, verwachtingen en bezorgdheden, een introductie te geven van het project alsook bewustzijn te creëren omtrent gender stereotypering en de manier waarop deze tienerjongens en -meisjes er door beïnvloed worden op school, thuis, in persoonlijke en professionele keuzes, in relaties, in de maatschappij in het algemeen, etc. Dit eerste deel is essentieel, zo stelt het grenzen en een vertrouwelijke sfeer in de groep waardoor het vormen en ontwikkelen van teamwork mechanismen mogelijk wordt. Bovendien worden er in het eerste deel belangrijke begrippen toegelicht die doorheen de duur van het project gebruikt zullen worden. Door middel van interactieve activiteiten krijgen de leerlingen tevens de kans om te reflecteren over en te begrijpen hoe macht en privilege de toegang tot fundamentele mensenrechten beïnvloeden en hoe sociaal-geconstrueerde hiërarchieën mensen met verschillende identiteiten, levenservaringen en persoonlijke achtergronden uitsluiten.

TWEEDE DEEL - MODULE: 5, 6, 7

De verschillende vormen van gendergerelateerd geweld herkennen en begrijpen.

bouwt verder op de eerder vergaarde kennis en perspectieven om de leerlingen te ondersteunen bij het herkennen en begrijpen van verschillende vormen van geweld, waaronder gendergerelateerd geweld en cyberpesten. Door middel van dit tweede deel zullen de leerlingen een inzicht verkrijgen in het verband tussen genderstereotypes die in stand gehouden worden en het voorvallen van gendergerelateerd geweld, waarbij de onderliggende oorzaken van geweld alsook de schadelijke gevolgen ervan onder de loep nemen. Dit zal tevens de juiste omgeving creëren voor de leerlingen om misvattingen omtrent gendergerelateerd geweld te onderzoeken en te deconstrueren en te begrijpen hoe misvattingen dramatische gevolgen kunnen hebben. Daardoor wordt het voor slachtoffers moeilijker om gerechtigheid te zoeken en de nodige steun te krijgen, wat het einde van de misbruiksituatie zou faciliteren.

om de activiteiten aan te passen aan de noden en de context waarin ze werken. De flexibiliteit in de ontwikkeling van de activiteiten in de huidige toolkit laat ruimte voor aanpassingen en reflecties over het huidige materiaal. Verder kunnen verschillende activiteiten van de modules

gebruikt worden tijdens workshops met andere doelgroepen dan tieners en leerlingen en kan het breder ingezet worden dan enkel in de schoolomgeving.

DERDE DEEL - MODULE: 8,9,10

Voorkomen en bestrijden van gendergerelateerd geweld binnen een gemeenschap

diept het onderzoek naar de preventie en bestrijding van gendergerelateerd geweld verder uit door leerlingen te helpen om veilige en onveilige plaatsen in hun naaste omgeving te identificeren en om te leren hoe ze beroep kunnen doen op de bestaande middelen in hun school alsook in hun lokale gemeenschappen.

De modules kunnen aangepast worden aan verschillende formele en non formele onderwijscontexten. De leerkrachten kunnen de activiteiten eenvoudig aanpassen aan de behoeften van hun leerlingen en aan de specifieke uitdagingen waarmee hun scholen geconfronteerd worden bij het vormen van een veilig en inclusieve omgeving. Deze normen moeten echter altijd ingebed zijn in het opleidingsprogramma en -doelstellingen:

- Gendergelijkheid moet een transversaal concept zijn in alle thema's;
- Genderstereotypering moet in al het lesmateriaal vermeden worden;
- Beleid en procedures mogen niet beschouwd als formaliteiten of "softe" referentiedocumenten;
- De inhoud moet op correcte wijze gecommuniceerd worden;
- Teams van schoolpersoneelsleden moeten opgezet worden en handelen in het belang van de studenten.

De Methodologie van de Toolkit

De toolkit stimuleert het gebruik van actieve en participatieve methodologieën, waarbij niet alleen rekening gehouden wordt met de ervaringen van projectpartners in andere projecten met gelijkaardige focus: ook de ervaringen van andere organisaties en instituties die een doeltreffende GBV preventie- en interventieproject voor tieners in andere regio's, landen of omgevingen opzetten en ontwikkelden.

De voorgestelde methodologieën zijn niet enkel bedoeld om feitelijke kennis te verhogen maar ook om soft skills te ontwikkelen die nodig zijn voor tieners in het kader van het voorkomen of aanpakken van mogelijke GBV-gevallen. Deze soft skills zijn onder meer interpersoonlijke en communicatieve vaardigheden, conflict resolutie, nemen van groepsbeslissingen, leiderschap, teamwork, probleemanalyse, kritisch denken, empathie, etc.

Meer specifiek zullen de activiteiten in deze toolkit de volgende methodologieën omvatten:

Coöperatief leren

Een onderwijsmethode gebaseerd op de samenwerking tussen de leerlingen. Elk van hen biedt de groep zijn of haar kennis en vaardigheden. Leren in groep blijkt zeer doeltreffend te zijn, niet alleen voor het cognitieve proces, maar ook met betrekking tot de activatie van positieve socio-relatieve processen. Zo verhoogt bij elke leerling de eigenwaarde, versterkt het leerproces, stimuleert het de groei in van sociale vaardigheden en leren ze om samen te werken om een gemeenschappelijk doel te behalen.

Brainstorm

Participatieve onderwijsmethode gericht op het analyseren van problemen en het vinden van oplossingen. Leerlingen zijn vrij om hun ideeën te uiten zonder enig oordeel van andere leerlingen of door de leerkracht over wat er aangehaald wordt. Tijdens de laatste fase van de brainstormsessies worden over het algemeen alle ideeën nog eens verzameld om een gemeenschappelijke oplossing voor een bepaald probleem.

On- en offline onderzoek en documentatie

Leermethode gericht op het stimuleren van de leerlingen om proactief informatie te verzamelen tijdens hun leerproces. Documentatie kan via on- en offline kanalen, maar in beide gevallen verwerven de leerlingen de vaardigheid om informatie te selecteren op basis van relevantie en betrouwbaarheid van de bronnen en wordt het volledige begrip van de inhoud bevorderd.

Rollenspel

Leerlingen plaatsen zichzelf in de schoenen van iemand anders en tonen aan dat ze in staat zijn andere standpunten te kunnen begrijpen en er rekening mee te houden.

Analyse van casestudies

Onderwijsmethode die niet gericht is op het oplossen van een probleem, maar eerder op het leren omgaan met problematische of moeilijke situaties, deze te erkennen en mogelijke reacties te bedenken. Naast de ontwikkeling van analytische vaardigheden, bevordert deze methode, wanneer ze uitgevoerd wordt met een sterke groepsdimensie, het volgende:

- Diepere kennis van mensen met verschillende identiteiten en dus minder vooroordelen ten opzichte van anderen
- Het besef dat dezelfde situaties of problemen anders kunnen worden geïnterpreteerd door verschillende mensen
- De deconstructie van stereotypes en vereenvoudigingen
- Meer bewustzijn van hoe mensen met elkaar omgaan met respect en welke factoren een beter wederzijds begrip kunnen faciliteren
- Het benadrukken van het nadenken over een echt probleem en het bedenken van mogelijke groepsoplossing.

Probleemstelling en - oplossing

Onderwijsmethode gericht op het leren en ontdekken vanuit een gegeven probleem. Probleemoplossing wordt steeds voorafgegaan door een probleemstellingsfase, een fase waarbij leerlingen gevraagd wordt om alle aspecten van een probleem duidelijk in kaart te brengen en een of meer mogelijke oplossingen benoemt. Het is dan ook een analysemethode die gebruikt wordt om alle nodige acties te identificeren, te plannen en uit te voeren om een probleem op te lossen.

In het algemeen bestaat het uit de volgende fasen:

1. definiëring van het probleem;
2. verzamelen van informatie;
3. identificatie van de meest waarschijnlijke oorzaken;
4. formulering van mogelijke oorzaken;
5. operationele ontwikkeling van de analyse;
6. monitoren van de resultaten.

Debriefing/Nabeschuiving

Methode bestaande uit zelfkritische reflectie van wat er gedaan en geleerd werd over een specifiek onderwerp.

Groepswerk

Groepswerk is een fundamentele organisatiemethode voor menselijke groei en socialisatie van jongeren. Afhankelijk van de specifieke activiteit die uitgevoerd moet worden, kan de begeleider de groepen meteen vormen, om zo bijvoorbeeld competenties en vaardigheden in evenwicht te brengen, of de leerlingen vrijlaten om de groepen te mengen en groepen te vormen op basis van hun voorkeuren.

VOORALEER VAN START TE GAAN... Praktische aanbevelingen

Elke module volgt dezelfde algemene structuur en sommige elementen zijn terug te vinden in alle modules. Over het algemeen raden we begeleiders het volgende aan:

- **Materialen.**

Maak een doos/koffer/tas om mee te nemen bij elke module waarin basismateriaal zit dat doorheen het project gebruikt wordt. Deze bij de hand hebben zou nuttig kunnen zijn wanneer sommige activiteiten snel aangepast moeten worden: videoprojector, laptop, luidsprekers, internetconnectie, flipchart papier, papieren plakband, stiften, post-its, stickers, borden, tape en een ideeënbus. Elke module heeft zijn eigen specifieke materialen nodig, deze materialen zullen niet nog eens vernoemd worden in de modules.

- **Voorgestelde voorbereiding.**

Begeleiders moeten alle activiteiten in detail bekijken en de nodige hand-outs afprinten. Het klaarzetten van het lokaal houdt in dat de stoelen van de leerlingen in een halve cirkels klaargezet worden, met de stoel van de begeleider vooraan naast de laptop en videoprojector. Zorg ervoor dat iedereen kan horen en de projecties duidelijk kan zien. Het meebrengen van luidsprekers voor een goede kwaliteit van het geluid is aangeraden. Vanaf de tweede module kunnen begeleiders de taak om de gewenste setting van het lokaal direct aan de leerlingen geven en hen vragen ervoor te zorgen dat de ruimte klaar is voor de start van de activiteiten wanneer de begeleider aankomt.

- **Opdracht.**

Vergeet niet om de gedetailleerde informatie over de opdrachten van de ene module naar de andere door te geven: tijdslijn, groepswork of individueel, het objectief van het werk, etc. Het is altijd beter om de leerlingen van de klas op de hoogte te brengen om er zeker van te zijn dat deze op tijd klaar is!

- **Ideeënbus.**

Aan het einde van de eerste module zullen de begeleiders de ideeënbus introduceren. Er kunnen belangrijke vragen of suggesties verloren gaan doordat de persoon die ze formuleert zich niet op zijn of haar gemak voelt om het met de hele groep te delen. Daarom worden begeleiders aangemoedigd een ideeënbus te maken die voortdurend beschikbaar is voor leerlingen tijdens de workshop. De vragen en/of suggesties worden verzameld en worden beantwoord tijdens de volgende sessie. Zo hebben de begeleiders de mogelijkheid om de vragen/suggesties door te nemen zonder de leerling die het in de doos stak (of gevoelige inhoud die gedeeld werd) te onthullen.

- **Tijd.**

Elke module werd opgesteld met het oog op een duur van 120 minuten. Kleine aanpassingen kunnen nodig zijn om het aan te passen aan het lesrooster.

Daarnaast moeten de gedetailleerde activiteiten van elke module dezelfde algemene structuur volgen om een groepsroutine te creëren en leerlingen te helpen om zich, samen met de rest van de methodologieën, open te stellen voor participatief en actief leren:

- **Verwelkoming en introductie.**

De begeleiders begroeten iedereen bij aanvang van de dag, vragen vrijwilligers om te delen wat er eerder al gedaan werd met de rest van de groep en brengen de doelstellingen van de activiteiten van de module. Daarop volgt de 'Weerstatus' oefening als ijsbreker, volgens de gekozen optie (ofwel een van de onderstaande voorgestelde opties, ofwel een aanpassing ervan om beter in te spelen op de groep waarbij de uitvoering hoofdzakelijk hetzelfde blijft). De begeleiders gaan na/ geven de ruimte voor een voorstelling van de gegeven opdracht in de vorige module.

Daarnaast adviseren wij om aan begin van elke module volgende ijsbreker te gebruiken:

- **Het ijs breken – De Weerstatus.**

Om in contact te komen met de manier van doen van elke leerling en het ijs te breken binnen de groep, vragen de begeleiders de leerlingen om hun innerlijke wereld te beschrijven (hoe ze zich voelen op dat ogenblik vanuit een emotioneel standpunt) door hun innerlijke staat van zijn te vergelijken met een bepaalde weersomstandigheid. Later wordt hen gevraagd dat type weer te imiteren. De leerlingen benoemen hun gevoelens als stormachtig, bewolkt, zonnig, regenachtig, ijskoud, etc. Deze activiteit is tevens bedoeld om overzicht te krijgen over hoe de groep zich voelt en hoe bereid de leerlingen zijn om de workshop te starten. Deze oefening zal verder ingezet worden als een groepsritueel, uit te voeren aan het begin van elke module, om telkens opnieuw te verbinden met elkaar en verder samen te werken. Van de ene workshop

naar de andere kan je ook variaties op de Weerstatus oefening organiseren, deze aanpassend aan de groepsdynamiek en het zo creatief benaderen als je zelf wilt. Een andere mogelijkheid zou zijn om een aantal weersomstandigheden op een flipchart papier te schrijven (stormachtig, zonnig, mistig, ijskoud, winterig, etc.). Vervolgens worden de leerlingen aan het begin van de workshop gevraagd om een post-it met hun naam op onder het weertype te plakken dat weergeeft hoe zij zich voelen. Daarna, aan het einde van de workshop, herhalen ze de oefening. Zo kunnen ze vergelijken welke impact de workshop heeft gehad op hoe ze zich voelden.

- **PAUZE**

Bij het opzetten van het programma hebben de projectpartners steeds 10 minuten pauze voorzien in de totale duur van de activiteit. De begeleiders worden aangeraden om zelf te kiezen of ze de pauze liever in overeenstemming met de schoolbel willen geven of dat ze het inplannen op een specifiek moment in de module. Het is aangeraden om hier flexibel mee om te springen en in te spelen op de stemming van de groep. Soms helpt een pauze om zich achteraf beter te kunnen concentreren!

- **Beëindigen van de module.**

De slotminuten zullen gebruikt worden om een korte samenvatting te maken van wat er gedaan werd en wat er bereikt werd tijdens deze module. De leerlingen krijgen hierbij ook de kans om opmerkingen te maken of vragen te stellen of dingen die nog niet aangekaart werden en de module af te ronden. De begeleiders kondigen tevens aan wanneer de volgende samenvatting zal zijn en wat de voornaamste onderwerpen zullen zijn. Daarnaast gebruiken ze deze tijd ook om de leerlingen kleinere opdrachten te geven om waaraan ze moeten werken van de ene module van de andere.

Ethische aanbevelingen bij het gebruik van de toolkit

Het aanpakken van GBV in een schoolomgeving gebeurt in de kern van een veelheid aan complexe realiteiten en identiteiten, die van de betrokken leerlingen, maar ook die van de betrokken leerkrachten en schoolmedewerkers. Deze moeten in het achterhoofd gehouden worden bij het definiëren van een evaluatie- en interventiesysteem, vooral omdat de doelstellingen van het interventiesysteem buiten bereik kunnen blijven door het ontbreken van ethische bezwaren en een diepgaand begrip van het fenomeen. We staan stil bij slechts enkele ethisch-uitdagende situaties, van de vele die in een specifieke schoolomgeving en een specifiek geval de kop op kunnen steken.

Let op de hiaten.

Om een doeltreffende GBV-preventie en aanpak op te zetten, moeten leerkrachten en schoolmedewerkers zich ervan bewust zijn dat gender een belangrijke factor is die het onderwijsproces beïnvloedt en er dan ook rekening mee houden. Een doeltreffende preventie en aanpak van mogelijke GBV-gevallen kan niet verwezenlijkt worden wanneer het onderwijsproces beïnvloed wordt door genderstereotypes en vooroordelen! De trainingsactiviteiten voor leerlingen zouden slechts de helft mogen zijn van de interventie, leerkrachten en schoolmedewerkers zouden ook opgeleid moeten worden.

Behoud van vertrouwelijkheid.

Vergeet niet dat we bij het aanpakken van SRGBV-gevallen te maken hebben met persoonlijke gegevens en zeer gevoelige informatie, die een grote impact hebben op de levens van de tieners op een manier waar we ons misschien niet bewust van zijn. Houd de resultaten van de preventieve acties vertrouwelijk en, idealiter, zorg je ervoor dat ze gefaciliteerd worden door een neutrale schoolfiguur (schoolbegeleider, een externe expert, een ngo partner, etc.). Stimuleer de leerlingen tevens om elkaar niet te verraden, maar om zich bewust te zijn van elkaars kwetsbaarheid en om met zorg en respect te handelen. Het verhaal van een ander is geen algemeen goed en grenzen moeten gerespecteerd worden. Mensen hebben verschillende ritmes en het kan voor

de ene al wat langer duren om zich veilig te voelen en open te stellen dan de andere. Daarom wordt het aangemoedigd om te praten over je eigen ervaringen en niet de ervaringen van anderen. Hoewel we het behoud van vertrouwelijkheid sterk aanraden beseffen we dat, zeker bij het omgaan met minderjarige leerlingen, betrokken volwassenen de plicht hebben gewelddadige incidenten aan te geven. Vergeet niet dat er specifieke diensten en plekken zijn in je lokale gemeenschap die je hierbij kunnen steunen!

Respecteer elkaar.

Geweld is zowel een publieke als private kwestie. Elke leerling heeft zijn of haar eigen individuele perspectieven en ervaringen met betrekking tot geweld. Om hun vermogen om zichzelf en anderen te beschermen moet er een veilige plek zijn tijdens de training, waar leerlingen vragen kunnen stellen, misvattingen te bestrijden en een nieuw begrip van het fenomeen verkrijgen.

Stimuleer samenwerking.

Terwijl een van de objectieven van de training is de leerlingen toegang te geven tot middelen en steun van volwassenen, is een andere doelstelling het creëren van sterke groepen leerlingen die van onverschillige toeschouwers van GBV evolueren naar belangrijke actoren in de preventie ervan. Samenwerking tussen tieners is erg belangrijk bij het uitdragen van de boodschap dat GBV niet getolereerd mag worden. De samenhang binnen de groep is erg belangrijk voor de preventie waardoor de school een veilige ruimte wordt voor iedereen.

Inspelen op de behoeften van de leerlingen.

Zorg ervoor dat de training meer wordt dan slechts een formele vereiste in de ogen van de leerlingen. Het is erg belangrijk dat de training de leerlingen ook daadwerkelijk het gevoel geeft dat ze gehoord worden. Speel dan ook voortdurend in op de behoeften en onderwerpen die zij aanhalen. Steun hen en wees een hulpmiddel voor hen alsook een waarnemer in hun proces van zelfkennis, inzicht en ontdekking!

Hoe past de toolkit binnen een geïntegreerd programma over SRGBV?

Zoals eerder uitgelegd, ontwikkelden de Youth for Love partners deze trainingstoolkit als deel van een breder Europees onderwijsprogramma om bewustzijn te creëren rondom, het voorkomen en aanpakken van gendergerelateerd geweld op school. De toolkit loopt parallel met en integreert ook andere richtlijnen of educatieve toolkits die essentieel zijn om tot specifieke activiteiten te komen, namelijk de schooldiagnose en een behoefte-evaluatie, het opvolgen en evalueren en ondersteuningsprogramma's voor tieners.

We nodigen schoolpersoneel, betrokkenen en overige geïnteresseerde partijen dan ook uit om de volgende instrumenten te raadplegen en te gebruiken vooraleer een volledige interventie in een school of in een andere onderwijscontext te starten. Deze hulpmiddelen zijn beschikbaar op de website van het project www.youthforlove.eu in Engels, Nederlands, Grieks, Italiaans en Roemeens of op verzoek van een van de partners.

Richtlijnen voor Schooldiagnose

De richtlijnen omtrent een schooldiagnose bevatten alle ondersteuningselementen voor schoolpersoneel of leerkrachten bij het verzamelen, organiseren en analyseren van belangrijke gegevens en informatie alvorens een onderwijsprogramma over SRGBV te starten en om de interventie aan te passen aan de behoeften van de specifieke schoolcontext. De focusgroepen werden ontwikkeld om meer informatie te vergaren over de percepties van leerlingen en schoolmedewerkers over vrouwelijkheid/mannelijkheid, genderrollen, seksualiteit, gendergerelateerd geweld, cyberpesterijen en intimidatie. Daarnaast worden ook de verschillende percepties over de reeds geïmplementeerde formele en informele procedures op school voor gevallen van gendergerelateerd geweld, het niveau van bewustzijn met betrekking tot het onderwerp en het in kaart brengen van eerder genomen initiatieven in de scholen. Wanneer je in module 1 leest over school data en informatie, refereren de partners naar dit type data en de data vergaard uit de pre-bevragingen van de evaluatierichtlijnen.

De richtlijnen zijn rechtstreeks beschikbaar in het Engels, Nederlands, Italiaans, Grieks en Roemeens.

Evaluatierichtlijnen

Na elke training, activiteit of opleiding zou er een evaluatiemoment moeten plaatsvinden, om te achterhalen welke elementen hun objectieven met succes bereikt hebben en welke gefaald hebben om de doeltreffendheid te reflecteren, te analyseren en te verbeteren. In module 3 van deze toolkit voorzien de partners een suggestie voor een specifieke participatiesessie om enkele onderwerpen rechtstreeks kunnen bespreken met de leerlingen met betrekking tot de volgende elementen: de verwezenlijking van de opleidingsobjectieven, de kwaliteit van de training, de kwaliteit van de methoden en de behoeften aan verder onderzoek of verbetering.

Naast deze activiteit, ontwikkelden de partners nog twee andere instrumenten als onderdeel van de opvolging en evaluatie richtlijnen van het project:

1. Een pre- en postvragenlijst voor leerkrachten om veranderingen in kennis, houdingen, handelingen en gedrag met betrekking tot gendergerelateerd geweld en andere vormen van geweld te peilen. De vragenlijst maakt voornamelijk gebruik van gesloten vragen, waaronder Likert-type schalen en meerkeuzevragen. Een gelijkaardige vragenlijst werd ontwikkeld voor studenten.
2. Een activiteitenverslag voor begeleiders om op te volgen en te evalueren welke vooruitgang geboekt werd door de groep schoolmedewerkers met betrekking tot de kennis van het onderwerp, de groepsdynamiek, de leerlingen' houding ten opzichte van de training en de verbetering van soft skills.

Beide tools zijn volledig beschikbaar in het Engels, Nederlands, Italiaans, Grieks en Roemeens op aanvraag.

Trainingstoolkit voor leerkrachten

De trainingstoolkit voor leerkrachten is het instrument ontwikkeld tijdens het Youth for Love project ter ondersteuning voor schoolprofessionals bij de preventie en het bestrijden van gendergerelateerd geweld bij tieners. Het trainingsprogramma voor schoolmedewerkers is erop gericht leerlingen inzicht te geven, door middel van vier modules, in de kernconcepten die gebruikt worden doorheen het project met betrekking tot GBV en gerelateerde incidenten in scholen. Zo wordt er dieper ingegaan op de kennis van de onderliggende oorzaken van GBV, die te vinden zijn in bredere structurele problemen, sociale normen, diepgewortelde overtuigingen en handelingen en dagelijkse praktijken die vorm geven aan genderidentiteiten, persoonlijke ervaringen en ongelijkheden. Daarnaast wil de toolkit ook de skills geven om GBV-incidenten op een gepaste manier aan te pakken en te beoordelen. Bovendien biedt het ook de knowhow nodig om een efficiënte preventie- en interventieprocedures in scholen op te zetten en te implementeren.

De toolkit is beschikbaar in het Engels, Nederlands, Italiaans, Grieks en Roemeens op de website. Een gratis afgedrukte kopie is tevens beschikbaar op aanvraag bij de partners.

Peer-to-peer programma toolkit

De peer-to-peer toolkit is het instrument ontwikkeld in het Youth for Love project om leerlingen te ondersteunen bij het uitvoeren van campagne-, bewustzijns- en steunactiviteiten met hun leeftijdsgenoten op school om bewustzijn rond SRGBV en preventie en aanpak te verhogen en verspreiden.

De toolkit wil leerlingen voorzien van praktische tools en strategieën om een activiteit te organiseren, leeftijdsgenoten te betrekken en met hen om te gaan, om soft skills zelf te evalueren ontwikkeld tijdens het programma.

De toolkit is beschikbaar in het Engels, Nederlands, Italiaans, Grieks en Roemeens op de website. Een gratis afgedrukte kopie is tevens beschikbaar op aanvraag bij de partners.

Communicatie

De belangrijkste communicatietool van Youth for Love is een webgame om de Europese jeugd te kunnen bereiken met een communicatiecampagne. Dankzij "Youth for Love – The Game" hebben jonge Europeanen de kans om zich in de schoenen van hun leeftijdsgenoten te plaatsen door middel van hun keuze uit acht verschillende personages met betrekking tot GBV, online pesterijen en geweld in het algemeen. Spelers worden zich meer bewust van het belang van het nemen van de juiste beslissing op het juiste moment en begrijpen wat ze moeten doen om pesten en gendergerelateerd geweld te voorkomen.

De webgame is beschikbaar in het Engels, Nederlands, Italiaans, Grieks en Roemeens op de website van het project. We raden aan om het op een smartphone te spelen.

DEEL 1

Bewustzijn van genderstereotypering, macht en privilege en hun sociale en individuele impact

Doelstellingen van dit deel

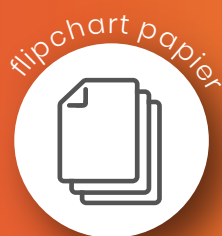
- Creëren van bewustzijn van de verschillende vormen en aspecten van genderstereotypes en de manier waarop deze kunnen voorkomen;
- Het bevorderen van de vaardigheden van leerlingen om genderstereotypes te erkennen alsook de uitingen van privileges en ongelijkheden te begrijpen;
- Inzicht te krijgen in de behoeften van leerlingen voor ondersteuning en het verduidelijken van de beste manieren om ondersteuning te bieden.

M1: Starten van het traject!

Korte omschrijving van de module

- Kennismaking;
- Inzicht geven in de context en doelstellingen van het project;
- Grenzen stellen voor het te verrichten werk;
- Identificeren van het niveau van bewustzijn van de groep, potentiële risico's en hindernissen en hoe deze te overkomen in toekomstige workshops;
- Het opzetten van een initiële samenwerking tussen leerlingen en begeleiders.

**Benodigd
materiaal**

Te ontwikkelen soft skills

Teamwork,
communicatie,
creativiteit.

A4 papieren met letters op
(afhankelijk van het gekozen woord) om uit te wijden over de algemene regels

Details over de geschreven opdracht
(zoveel kopijen als nodig)

Voorgestelde voorbereiding

Zie "Vooraleer van start te gaan...praktische aanbevelingen" op p. 12

Verwelkoming en introductie van de begeleiders

De begeleiders verwelkomen de leerlingen en vragen hen om in een cirkel te komen zitten. Vervolgens stellen ze zichzelf voor: hun professionele achtergrond maar ook hun specifieke expertise in onderwijsprojecten, het werken met leerlingen en leerkrachten, schoolwerking alsook hun eerdere ervaring met betrekking tot de preventie van gen-

dergerelateerd geweld. Naast het geven van hun naam en professionele achtergrond, zouden de begeleiders ook de tijd moeten nemen om iets persoonlijks te delen met de groep zoals hun passie en/of waarden, waarom ze voor dit werk kozen, etc.

Het ijs breken: De Weerstatus

Zie 'Verwelkoming en introductie' op p. 13

Elkaar leren kennen

Vervolgens betrekken de begeleiders de leerlingen in een naamspel dat hen de kans geeft om de andere leerlingen beter te leren kennen en hun namen te onthouden. In het naamspel wordt een bal van touw gebruikt (gebruik hier zeker een lang touw voor). Een van de begeleiders start het spel en gooit het touw naar een andere leerling, bij voorkeur naar de andere kant van het lokaal, terwijl ze hun namen en de activiteiten die ze leuk vinden delen. Het touw wordt van de ene leerling naar de andere doorgegeven, een voor een zullen ze hun namen en een activiteit delen die ze echt leuk vinden. Tijdens het gooien van de bal naar een andere persoon, moet elke leerling het touw ook vasthouden, zodat de bal deels afrolt. Zo wordt het uiteindelijk een web waarbij alle leerlingen via het touw met elkaar verbonden zijn met elkaar. Wanneer na afloop van de eerste namenronde iedereen het touw vastheeft en hun namen gezegd heeft, draaien de rollen zich om. De leerlingen moeten het touw teruggooien naar de persoon die hen het touw gegeven heeft en hun naam opnieuw zeggen en een ding delen waar ze echt een

hekel aan hebben. Dit tweede deel van het spel kan leuk zijn wanneer ze zich een weg moeten banen door het web en onder en over het touw moeten kruipen, etc. Het vereist ook teamwork.

Let hierbij wel op leerlingen met een mobiliteitsbeperking: de begeleiders moeten zich ervan bewust zijn en hen het touw eerst geven in de beginfase van de oefening zodat ze niet teveel moeite moeten doen tijdens het tweede deel van de oefening (zoals onder het touw door kruipen bijvoorbeeld). De inhoud van de inleiding (een activiteit die ze leuk vinden en niet leuk vinden) kan door de begeleiders aangepast kan worden afhankelijk van wat best zou werken in de specifieke context of met de specifieke groep. Een andere optie kan zijn om te kiezen voor het delen van verwachtingen en angsten over het project, etc. We raden begeleiders aan om op te schrijven wat er aan bod kwam zodat de input van de leerlingen meegenomen kan worden in de daarop volgende modules.

Youth4Love!

Na elkaar wat beter te leren kennen, geven de begeleiders een introductie van het project, de doelstellingen en activiteiten alsook specifieke informatie over de modules van het teen support programme die uitgevoerd zullen worden. Je kan eventueel ook enkele bevindingen van de schooldiagnose toevoegen aan de presentatie, als deze uitgevoerd werd (voor meer informatie over hoe deze schooldiagnose uitgevoerd kan worden, zie <https://www.youthforlove.eu/en/register>). Dit zorgt ervoor dat elke leerling dezelfde voorkennis heeft over het soort van interventie die het project biedt en de doelstellingen ervan. Begeleiders zouden zo eerlijk en flexibel mogelijk moeten zijn in deze presentatie. Zo moeten ze openstaan voor vragen van leerlingen, het tijdsbestek, de belangrijkste onderwerpen en structuur van het project benadrukken waarbij ook kort gepeild wordt naar het inzicht van de groep omtrent de thema's en problemen van het project. Begeleiders kunnen voor zichzelf uitmaken of ze hiervoor een PowerPoint, flipchart papier of een dynamischere presentatie gebruiken. Volgende video kan tevens een hulpmiddel zijn: https://www.youtube.com/watch?v=bkcZtDki-se8&feature=emb_title

45 minuten

Opstellen van groepsregels

De begeleiders delen de leerlingen op in groepen van 3 of 4 en delen A4 papieren uit aan elke groep. Op deze papieren staat een letter verticaal opgeschreven aan de linkerkant, zo blijft er genoeg plaats over voor de leerlingen om later iets toe te voegen. Wanneer de papieren allemaal naast elkaar gelegd worden zouden ze het woord T-O-G-E-T-H-E-R (begeleiders kunnen kiezen voor een ander woord afhankelijk van de landstaal, maar het woord zou een gemeenschappelijke dimensie moeten hebben, zo kan een woord als G-E-M-E-E-N-S-C-H-A-P bijvoorbeeld ook gebruikt kunnen worden). Elke groep wordt gevraagd om minstens drie dingen neer te schrijven die het samenwerken als groep tijdens het project zullen vereenvoudigen, uitgedrukt in een woord of een zin die start met de letter op hun blad. Zo zou de groep die de letter T kreeg het volgende kunnen delen: Totaal vertrouwen op

elkaar, Transparantie en openheid, Terughoudendheid achterwege kunnen laten bij het stellen van vragen wanneer je iets niet begrijpt, etc. Elke groep zal hun resultaat met de rest delen om zo de letters aan elkaar te plakken op de muur en het woord leesbaar wordt. Wanneer alle groepen hun bevindingen gedeeld hebben, stimuleren de begeleiders een discussie om de verschillende regels in een set van algemene regels te gieten. Op dat moment kunnen er eventueel ook nog toevoegingen gedaan worden door de groep voor dingen die nog ontbreken en nog bedenkingen of gedachten delen. Tijdens deze algemene bespreking hebben de begeleiders ook de kans om eigen regels voor te stellen (probeer deze zeker niet op te leggen, maar deze eerder van de leerlingen zelf te verkrijgen aan de hand van vragen.

Enkele belangrijke regels om op te nemen zijn;

- **Vertrouwelijkheid.** We kunnen delen van ons leerproces delen (Ik leerde over mezelf dat ik me erg ongemakkelijk voel wanneer ik een omstaander ben bij pesten en ik niet weet hoe ik moet reageren waardoor ik zwijg ook al gaat het tegen mijn normen en waarden in), maar geen persoonlijke verhalen over andere individuen (bijv. Maria werd aangerand door een oudere jongen).
- **Personen die een mening, idee, levenservaring, etc. niet aanvallen.** Hierdoor krijgt de groep de kans om te groeien, terwijl het aanvallen van anderen voor hun overtuigingen kan een sfeer van conformiteit en censuur creëren. Hierdoor wordt het uiten van angsten, bezorgdheden, misverstanden, etc. moeilijker.
- **Zelfzorg.** Zorg ervoor dat je je niet onder druk gezet voelt om informatie te delen waarbij je je niet comfortabel voelt en zorg dat je de grenzen en limieten binnen de groep begrijpt. Als je iets kwijt moet, maar je het niet voor de hele groep wilt delen, spreek dan een van de begeleiders apart aan na de groep sessie.

10 minuten

Beëindiging van de module

Opmerkingen voor begeleiders

De eerste module is essentieel voor de begeleiders om de stemming van de klas te peilen, de leerlingen te leren kennen, hun reacties en gevoelens over de thema's van het project te observeren, om informele regels en rollen (mogelijke leiders, eventuele onrust, enz.) of individuele en groepsdynamieken waar te nemen. Houd hierbij steeds de tijd in het achterhoofd, maar geef leerlingen wel de ruimte om hun visies, ideeën en bezorgdheden te uiten en hen niet te onderbreken.

Tijdens het groepswork kan je ook eenvoudige taken geven aan de klas of een enkele leerling, zeker wanneer je merkt dat iemand te stil of te luid is of wanneer je twee of meerdere le-

erlingen uit elkaar moet halen, etc. Zo'n taken worden op de videoprojector getoond worden, zoals 'verzamel de borden', 'schrijf de antwoorden neer', etc. Wanneer je als leerkracht of opvoeder het programma wilt uitvoeren met een groep die je al kent, raden we toch aan deze module ook te doen en het aan te passen. Naast het voorstellen van de leerobjectieven en -activiteiten, het opstellen van gemeenschappelijke regels en reflecteren over de zorgen en verwachtingen met betrekking tot het programma vormen de basis van alle volgende modules. Hiervoor wordt een feministische leiderschapsaanpak geïntegreerd, voor meer informatie zie module 4 van de Youth4Love toolkit voor leerkrachten.

Opdracht

Vraag leerlingen, in groepen, creatief uit te wijden over de groepsregels. Leerlingen mogen kiezen hoe ze zich uiten en waar ze zich het best bij voelen, zoals een lied, een video, kunstinstallatie, enz. De creatieve resultaten worden aan het begin van de volgende module getoond.

Methodologische referenties

Brainstormen & groepswork

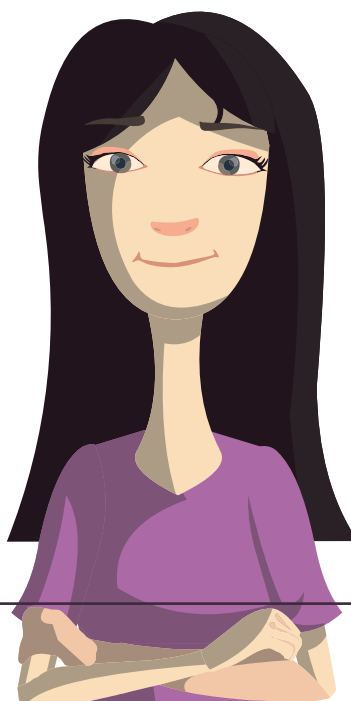
Thematische referenties

Youth For Love project website

<https://www.youthforlove.eu/en/>

Feminist Leadership, ActionAid International

<https://www.actionaid.org.uk/about-us/how-we-practise-feminism-at-work>

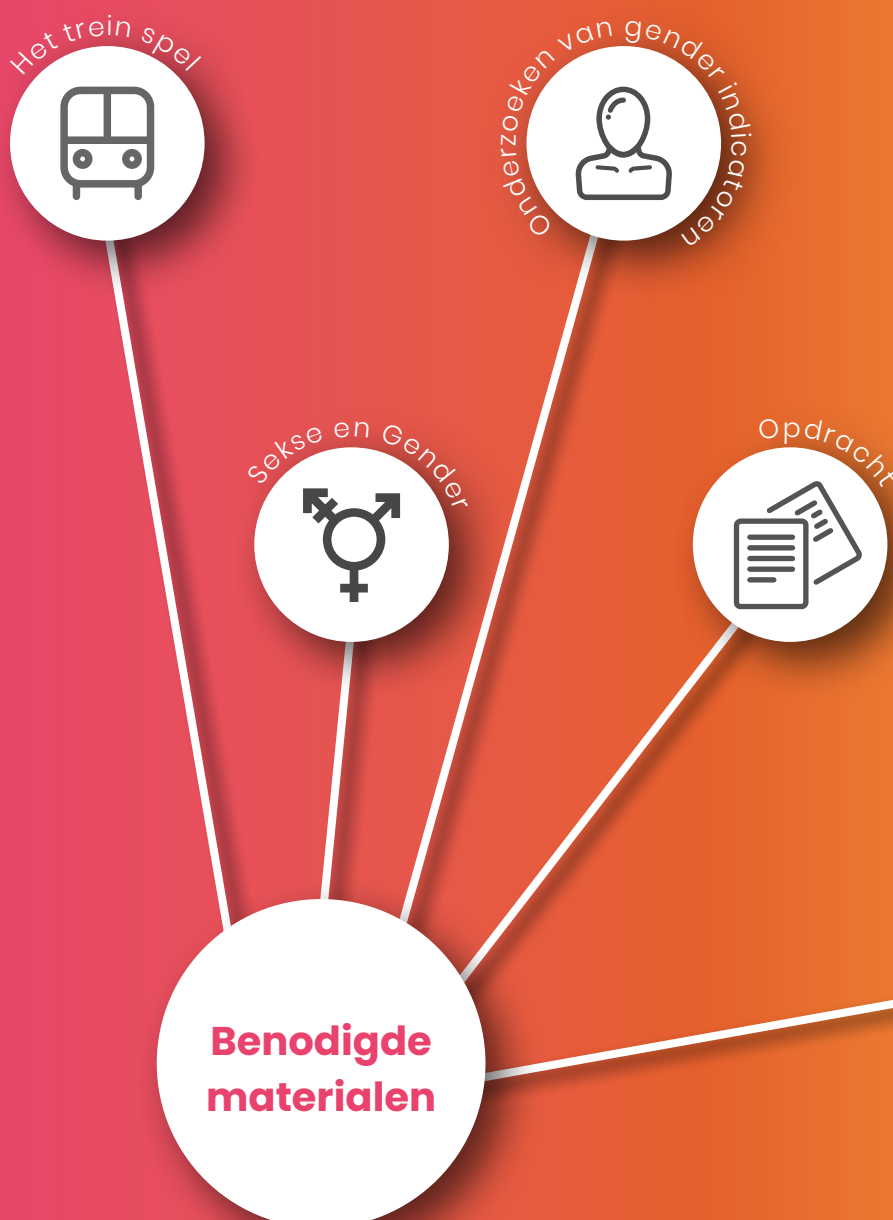
M 2: Genderstereotypes – een introductie!

Korte omschrijving van de module

- Introduceren en geven van specifieke voorbeelden van de termen sekse en gender;
- Het bewustmaken van leerlingen van de vooroordelen, stereotypen en het bestempelen van mensen;
- De leerlingen een denkmodel geven waarover gereflecteerd wordt tijdens het werk samen (stereotype – vooroordeel – mogelijk gevolg/mogelijke manier van reageren).

Te ontwikkelen Soft skills

Teamwork,
communicatie,
kritisch denken,
empathie, analyse,
creativiteit,
observatie.

Module 2 Hand-out 1

Het trein spel (afgedrukte labels en identiteitskaarten)

Module 2 Hand-out 2

Sekse en Gender (1 kopie voor elke groep van 3 leerlingen)
De afgedrukte S- en G-borden (1 S en 1 G teken voor elke groep leerlingen)

Module 2 Hand-out 3

Onderzoeken van gender indicatoren (1 kopie voor elke leerling)

Module 2 Hand-out 4

Opdracht (1 kopie voor elke leerling)

Voorgestelde voorbereiding

Zie “Vooraleer van start te gaan...praktische aanbevelingen” op p. 12

Verwelkoming en inleiding

15 minuten

Het Trein Spel

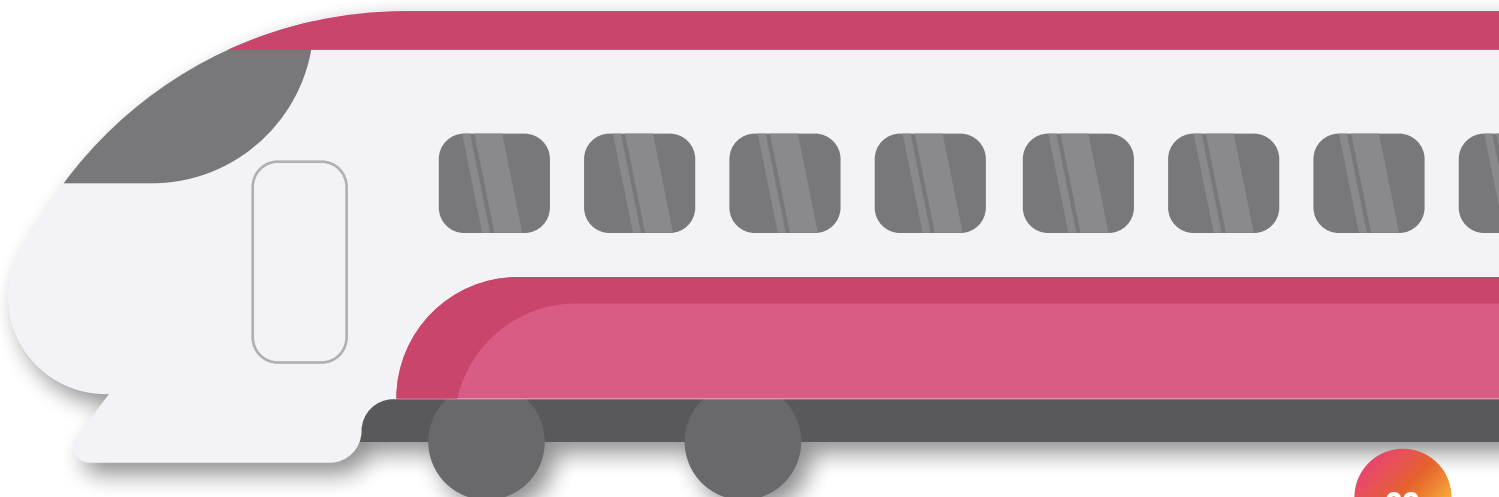
25 minuten

De begeleiders drukken op voorhand de kaarten met labels af en hangen hen op de muur met het label naar de leerlingen, terwijl de echte identiteit van de personen enkel onthuld wordt in het tweede deel van de oefening. Als inleiding vertel je de leerlingen dat ze op een lange treinreis vertrekken naar de andere kant van de wereld en dat ze een persoon van de profielen op de muur moeten kiezen om mee te reizen. Vraag hen aandachtig naar elk profiel te kijken en een moment te nemen om na te denken aangezien het een lange trip wordt. Eens ze hun keuze gemaakt hebben, gaan ze voor het gekozen profiel staan. Vraag elke leerling te delen waarom ze voor een bepaald profiel gekozen hebben. Nadien kan je de echte identiteit van de persoon tonen en de leerlingen vragen om hun reactie op de persoon achter het label te bespreken.

Benadruk tijdens de bespreking dat we allemaal labels en stereotypes gebruiken in ons dagelijks leven en dat het doel van de oefening is om duidelijk aan te tonen hoe gemakkelijk we ideeën en indrukken opbouwen op basis van stereotypes en vooroordelen in plaats van authentieke informatie. Vraag de leerlingen om na te denken over stereotypes voor verschil-

lende groepen mensen zoals vrouwen, invaliden, migranten, etnische minderheden, LHBTQ+, mensen van verschillende socio-economische achtergronden, etc. Als er tijd is kan je opmerkingen maken over hoe dit past binnen het grotere geheel van het project en hoe stereotypen, wanneer geuit via acties of woorden tot verschillende vormen van geweld kunnen leiden tot verschillende vormen van geweld voor de verschillende hierboven genoemde groepen of voor de groep in het algemeen. Zo kan het tot uiting komen in de vorm van micro-agressie, uitsluiting, beperking van kansen, geweld, genocide, etc. In dit opzicht is er een sterke connectie met het project dat gericht is op GBV en dat GBV verschillende mensen kan raken, omdat het, net als bij de andere voorbeelden te maken heeft met de kernidentiteiten.

Voor het organiseren van de activiteit zorg je ervoor dat je gebruik maakt van de **Module 2 Hand-out 1 – Het Trein Spel**. Indien nodig kan je de labels/identiteit ook aanpassen. Zorg er verder tevens voor dat je ze op de muur ophangt (je kan hiervoor dubbelzijdige tape voor gebruiken).

Sekse en gender

De vorige fase helpt de begeleiders bij het introduceren van de eerste twee voornaamste concepten van het project: SEKSE/GESLACHT en GENDER. Door middel van voorbeelden helpen de begeleiders het begrip bij de leerlingen van het verschil tussen sekse en gender te verdiepen. Daarbij maken ze gebruik van de biologische dimensie van de eerste en de sociale/culturele dimensie van de laatste genoemde. Tijdens deze activiteit maken de begeleiders gebruik van verklaringen die de verschillen tussen sekse en gender weergeven, deze zijn terug te vinden in Module 2 Hand-out 2 – Sekse en Gender. De begeleiders kunnen deze, indien nodig, aanpassen aan de lokale contexten.

Begeleiders verdelen de leerlingen in groepen van 3. Om deze fase interactiever te maken krijgt elke groep een afgedrukt S en G teken alsook de hand-out met de hierboven vermelde verklaringen. Ze hebben 2 minuten om alle verklaringen te lezen en schrijven een S of G op elk van hen. Daarna komen ze terug naar samen in een grote groep en wanneer de begeleider een verklaring leest steken ze de S of G in de lucht naar wat de verklaring volgens hun weergeeft. De groep met de meeste correcte antwoorden wint.

Als alternatief kunnen begeleiders een online quiz opstellen, bijvoorbeeld via Kahoot: <https://kahoot.com/>

Tijdens de bespreking na de oefening vestigen de begeleiders de aandacht op het volgende:

- Het feit dat gender cultureel/sociaal bepaald is ook merkbaar door het feit dat de invulling ervan over verschil-

lende periodes heen verandert, alsook anders is van de ene cultuur naar de andere (hier kan je ook plaatselijke voorbeelden geven)

- De zogenaamde verwarring tussen geslacht en gender werd soms ook gehandhaafd en gebruikt om bepaalde rechten te beperken en vrouwen te beperken tot slechts enkele activiteiten/ beroepen (korte intro in de geschiedenis van de rechten in je land – wanneer vrouwen toegang kregen tot hoger onderwijs en welke tegenargumenten er waren om meisjes te verbieden naar school te gaan, dezelfde beroepen als mannen te kunnen uitvoeren, etc.)
- Er zijn een reeks elementen die kunnen onze identiteit kunnen beïnvloeden buiten sekse en gender (zoals leeftijd, etniciteit, socio-economische achtergrond, invaliditeit, seksuele geaardheid, etc.) en, ook al heeft ons project als specifieke focus de genderproblematiek, staan we tijdens de activiteiten ook stil bij individuele verschillen en respecteren we deze. Deze element bepalen niet alleen onze identiteit, maar ook het niveau van privilege en dus ook onderdrukking waar elk individu mee geconfronteerd wordt.

Probeer deze fase zo interactief mogelijk te maken en stimuleer leerlingen om actief bij te dragen aan de discussie.

Onderzoeken van de gender indicatoren: een jongen of een meisje zijn

De begeleiders geven elke leerling een kopie van Module 2 Hand-out 3 – Onderzoeken van gender indicatoren. Elke leerling beantwoordt de vragen individueel en volgens hun eigen unieke perspectief. Voor deze fase van de activiteit krijgen ze niet meer dan 5 minuten de tijd.

Eens alle hand-outs ingevuld zijn, worden de leerlingen gevraagd rond te wandelen in het lokaal en hun antwoorden te delen met een partner. Ze zullen sneller en sneller rondlopen in het lokaal, waarna ze de begeleider een teken geven en de persoon snel verder kan gaan naar een andere partner. Per koppel is de tijd die ze hebben om hun antwoorden te delen slechts 2 minuten (1 minuut voor elk) en zouden er 10 van zulke besprekingen moeten zijn, steeds met een andere persoon. Als de setting het toelaat kan je muziek opzetten terwijl de leerlingen rondlopen (of dansen) en elke keer de muziek stopt moeten ze wisselen van partner.

Wanneer ze weer in de volledige groep samenkomen, vraagt de begeleider hen om hun eigen bevindingen en die van de anderen te overlopen, de meest verrassende of nieuwe dingen die ze bijgeleerd hebben. Daarnaast staan ze ook stil bij de overeenkomsten of verschillen die ze opmerkten, etc. Tijdens deze bespreking is het belangrijk aan te halen dat we in een patriarchale samenleving leven, waarin mensen in twee grote groepen ingedeeld worden: mannen en vrouwen, maar dat niet alle mensen zich kunnen vinden in deze binaire opvatting. In de volgende modules zullen we het vaak hebben over de verschillen tussen meisjes/vrouwen en jongens/mannen, maar dat we hier andere genders niet willen uitsluiten. Het doel van dit type activiteit is om stil te staan bij de culturele en sociale structuren waarin we leven. Alle ingevulde hand-outs zullen bijgehouden worden door de begeleiders die later ook zal herlezen wat de leerlingen opschreven. De belangrijkste aspecten worden anoniem aangehaald tijdens de volgende modules.

Afronden van de module

Opmerkingen voor begeleiders

De tweede module eefft de weg naar de uitvoering van alle modules vanuit een conceptueel oogpunt. Zorg ervoor dat alle vragen beantwoord zijn en dat de leerlingen de ruimte verlaten met een duidelijk begrip van de termen die verder nog gebruikt zullen worden tijdens de volgende activiteiten. Geef hierbij ook tijd voor verduidelijkingen en sta open voor

eventuele verwarring in plaats van het te negeren. Wanneer verwarringen openlijk besproken worden geeft het de kans om het leerproces beter te begeleiden. We raden ook aan om genoeg tijd te nemen aan het begin van de volgende module om het nog even samen te vatten en er zo voor te zorgen dat de leerlingen allemaal hetzelfde inzicht hebben.

Opdracht

Geef elke leerling een kopie van **Module 2 Hand-out 4 - Opdracht**. De hand-out helpt de leerlingen eventuele stereotype uitingen die ze tussen nu en de volgende workshop horen op te schrijven. Die kunnen van verschillende bronnen komen: ouders, familie, leeftijdsgenoten, burens, leerkrachten,

media, etc. Vraag hen of ze de kanalen kunnen noteren via welke ze deze stereotype uitingen ontvangen hebben, zeker wanneer ze opmerken wat er over mannen en vrouwen, jongens en meisjes wordt gezegd door leden van hun families.

Methodologische referenties

Coöperatief leren, brainstormen, groepswork

Thematische referenties

Combating Gender Stereotypes in and through Education

<https://www.coe.int/en/web/genderequality/-combating-gender-stereotypes-in-and-through-education->

Combating and preventing sexism

<https://www.coe.int/en/web/genderequality/combating-and-preventing-sexism>

Combating gender stereotypes and sexism in and through education

<https://rm.coe.int/1680643799>

NOTITIE

MODULE 2

Het Trein Spel

Handout 1

LABELS

ECHE TE IDENTITEIT

De buitenwipper van een club in Brussel

a black woman

Een nanny uit Parijs

Victor, die graag met kinderen omgaat en hierna kleuteronderwijs gaat studeren

Een topvoetballer

de kapitein van de Red Flames

Een volleybalteam

het nationale paralympische team

een student in de astrofysica

een veertienjarig hoogbegaafd meisje dat net haar studies aan de KU Leuven startte

een gezin van vier

Twee mannen met een geadopteerde zoon en dochter

ETICHETTA**IDENTITÀ REALE****een caféuitbater**

een 35-jarige transvrouw

een ex-gedetineerde

een mensenrechtenactivist die in zijn land werd opgepakt na een demonstratie

een poetsvrouw

een advocate uit Syrië die door de oorlog in haar land als vluchteling naar België kwam

een moeder met haar kind

een tienermoeder die op haar 15de zwanger werd

een pasgetrouwd koppel

een bejaard koppel dat elkaar een paar jaar geleden leerde kennen en dat maar niet genoeg vna elkara krijgt

de CEO van een groot bedrijf

een zwarte vrouw

MODULE 2

Sekse versus Gender

Handout 2

Vrouwen worden zwanger, mannen niet.

S

Kleine meisjes zijn lief, jongens zijn stoer

G

Vrouwen in het voetbal krijgen minder betaald dan mannen.

G

Mannen produceren sperma, vrouwen niet.

S

Mannen zijn de kostwinner, vrouwen zijn verzorgers.

G

Mannen kunnen hun seksuele driften niet bedwingen, vrouwen wel.

G

Mannen zijn betere leiders.

G

Vrouwen krijgen voorrang op hulp in noodsituaties.

G

Mannen krijgen een zwaardere stem tijdens de puberteit.

S

Mannen zijn leiders, vrouwen zijn volgers.

G

Vrouwen kunnen multitasken, mannen niet.

G

Mannen tonen weinig emoties, vrouwen zijn emotioneel.

G

Vrouwen menstrueren, mannen niet.

G

Mannen kunnen autorijden, vrouwen niet.

G

MODULE 2

Genderindicatoren verkennen

Handout 3

Wat vind je leuk aan een meisje/jongen zijn?

Wat vind je niet leuk aan een meisje/jongen zijn?

Wat kan je omdat je een meisje/jongen bent?

Wat kan je niet omdat je een meisje/jongen bent?

Als ik een meisje/jongen was, zou ik ...

MODULE 2

Opdracht

Handout 4

Stereotype

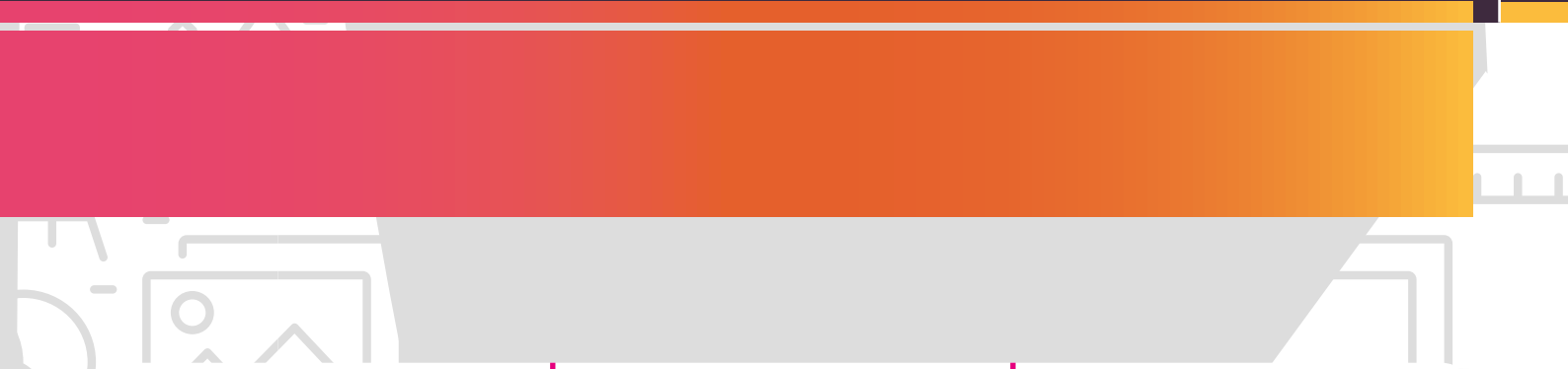
Vrouwen kunnen niet
autorijden

Bron

Cartoon

Wat vind ik ervan?

Stereotype

Bron

Wat vind ik ervan?

Stereotype	Bron	Wat vind ik ervan?

M 3: Genderstereotypes – Bronnen en acties

Korte omschrijving van de module

- Bewustzijn creëren over hoe genderstereotypes cultureel overgedragen worden;
- Scheppen van een context waarin elke leerling zichzelf kan identificeren, vertrekkend vanuit het perspectief op genderstereotypes;
- Bewustzijn creëren over het effect dat genderstereotypes hebben op onze levens;
- Begrijpen en aanpassen van het dominante patriarchale narratief over de genderproblematiek.

Te ontwikkelen soft skills

Materialen voor het groepswerk

(afhankelijk van de communicatievorm die voor de analyse gekozen wordt)

Teamwork, leiderschap, communicatie, kritisch denken, empathie, creativiteit, analyse, coördinatie, coöperatieve probleemoplossing, groepsreflectie, bepalen van rol binnen een groep

Benodigde materialen

Voorgestelde voorbereiding

Zie “Vooraleer van start te gaan...praktische aanbevelingen” op p. 12

Verwelkoming en inleiding

Specifiek voor deze module: bij het bespreken van de opdracht, maak je een vergelijking en schrijf je de meest voorkomende bronnen van stereotypes en stereotypes die

door de leerlingen opgemerkt werden op. Je kan hiervoor een gedeelde stereotype map maken, waar ze allemaal een korte inleiding geven over hun bevindingen.

Het Web spel

Alle leerlingen gaan in een cirkel staan met minstens een meter tussen elke leerling. De begeleiders vragen hen om de ogen te sluiten en naar het midden van de cirkel te lopen met hun handen vooruit. Zodra ze iemands anders hand aanraken moeten ze deze vasthouden tot ze

aan beide kanten een hand vasthebben. Dan kunnen ze hun ogen openen, de leerlingen zullen verbonden zijn met elkaar in een chaotisch web. Ze moeten ze zich zien los te maken en in een cirkel gaan zitten zonder hun handen te lossen door samen te beslissen wat de beste strategie is om dat doel te behalen.

Stereotypen, ze zitten overal!

Voor het volgende deel van de workshop worden leerlingen opgedeeld in vier of vijf kleinere groepen en wordt ze gevraagd te onderzoeken op welke manier een tienerjongen of tienermeisje afgebeeld worden door de ogen van een bepaald kanaal (begeleiders mogen kiezen welke kanalen ze geschikt vinden voor de leeftijd en brengen de materialen mee; hun keuzes kunnen ook afhangen van de kennis of wat zou werken/ niet zou werken in een bepaalde groep). De kanalen kunnen onderstaande zijn:

- Sprookjes
- Cartoons
- Strips
- Tiener magazines
- Populaire songteksten en -video's
- Videogames

- TV programma's voor tieners
- Enz.

Begeleiders kunnen ook andere kanalen toevoegen wanneer deze nog niet vermeld werden. Leerlingen zullen moeten analyseren hoe tienerjongens/tienermeisje weergegeven worden op basis van onderstaande indicatoren:

- hun looks
- hun persoonlijkheid
- hun motivatie & verlangens
- hun angsten
- hun rollen in de context en/of in de groep
- hun missie/zoektocht (als die er is)

Om leerlingen te helpen om alle elementen te onthouden stellen begeleiders een hand-out op of projecteert hij/zij de elementen.

Neem actie – het stereotype onderuithalen

Verder bouwend op het werk van de vorige fase krijgt elke groep een nieuwe opdracht. Ze kunnen verschillende dingen ontdekt hebben of zich bewust geworden zijn van verschillende dingen die ze niet fijn vonden in de vorige oefening. Nu krijgen ze de kans om er iets aan te doen en te tonen dat een andere wereld mogelijk is. Hun taak is een script te schrijven voor een korte video waarin ze de stereotypes in vraag stellen en onderuithalen, rekening houden met het commu-

nicatiemiddel dat eerder geanalyseerd werd. Elke video zou niet langer dan drie minuten mogen duren en wordt aan het begin van de volgende module getoond worden. Leerlingen kunnen een deel van de tijd gebruiken om niet enkel het script te schrijven en/of uit te wijden over de video. Ze kunnen de tijd ook gebruiken om een goede strategie uit te denken en dat als opdracht in praktijk om te zetten (afhankelijk van de tijd die nog rest).

Afronden van de module

Opmerkingen voor begeleiders

De derde module helpt leerlingen te verbeteren in groepswork los van het tweede deel van de workshop. Zorg ervoor dat je de kleine groepen een duidelijk idee geeft over het gewenste eindresultaat en check hun vooruitgang voor-

tdurend en beantwoord potentiële vragen. Geef een deadline voor het indienen van de video bij de begeleider, voor de start van de workshop, zodat deze getoond kunnen worden aan het begin van de volgende workshop.

Opdracht

Gebaseerd op de uitgevoerde activiteiten tijdens de module, wordt de leerlingen gevraagd om hun video's af te werken en door te sturen naar de projectbegeleider (dit kan via WhatsApp, mail, etc.). Geef hen hiervoor een deadline aan gezien de begeleiders tijd nodig hebben om ze te kunnen bekijken en te downloaden.

Methodologische referenties

Coöperatief leren, analyse van casestudies, groepswork

Thematische referenties

Combating gender stereotypes and sexism in the media

<https://rm.coe.int/168064379b>

Analyzing gender stereotypes in the media

<https://www.tolerance.org/classroom-resources/tolerance-lessons/analyzing-gender-stereotypes-in-media>

Media and the image of women

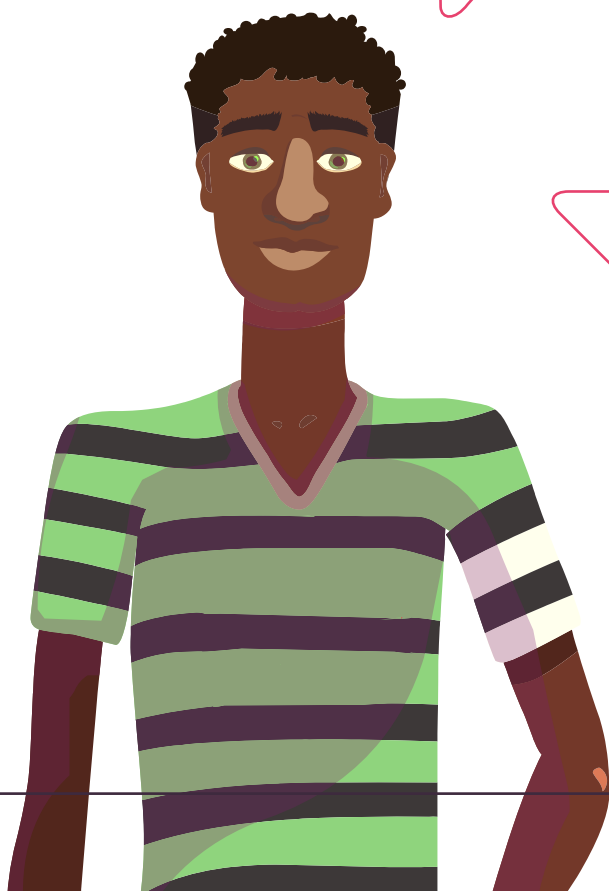
<https://rm.coe.int/1680590587>

Women and Girls as Subjects of Media's Attention and Advertisement Campaigns

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/474442/IPOL-FEMM_ET\(2013\)474442_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/474442/IPOL-FEMM_ET(2013)474442_EN.pdf)

Media and Gender

http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CI/CI/pdf/publications/media_and_gender_scholarly_agenda_for_gamag.pdf

M 4: Genderstereotypes – macht en privilege

Korte beschrijving van de module

- Aanbrengen van de begrippen intersectionaliteit, heteronormativiteit, macht en privilege;
- Het verkennen van het feministische principe van de intersectionaliteit van gender en andere factoren van identiteit;
- Onderzoeken hoe genderhiërarchieën kruisen met andere machts- en privilegehiërarchieën, waardoor sommige vrouwen een groter risico lopen op meerdere types discriminaties.

Te ontwikkelen soft skills

Teamwork,
communicatie,
leiderschap,
kritisch denken,
empathie, analyse,
groepsreflectie.

Module 4 Handout 1

De Power Walk (stampare
le etichette e le vere iden-
tità)

**Geschreven richtlijnen voor
de opdracht** (een kopie per
werkgroep)

Opdrachtvideo's om af te
spelen

**Benodigde
materialen**

Voorgestelde voorbereiding

Voor de Power Walk oefening heb je een grotere ruimte nodig.

Verwelkoming en inleiding

Voor deze module zouden de begeleiders de video's klaar om af te spelen moeten hebben. Zorg ervoor dat je tijd neemt hiervoor en dat je hen kan vragen hoe ze zich voelden tijdens het uitwerken van de opdracht, hoe het samenwer-

ken ging en ook of er momenten waren waarin genderstereotypes naar boven kwamen bij rolverdeling in de groep of bij het uitvoeren van de rollen, etc.

Loop als een meisje/ loop als een jongen

Begeleiders vragen de leerlingen om in een cirkel te komen staan, met voldoende plaats tussen hen zodat ze kunnen bewegen en vraag hen om:

- Te wenen als een meisje/een jongen
- Te lopen als een meisje/een jongen
- Te gooien als een meisje/een jongen
- Te vechten als een meisje/een jongen

Hierbij mogen leerlingen de tijd niet hebben om te lang na te denken over hun acties, vraag hen om snel te reageren op je input en het eerste wat in hen opkomt te doen. Bovendien zouden ze de reacties van de rest van de groep moeten observeren. De oefening zou fijn moeten zijn, maar zou ook de onderliggende redenen moeten duidelijk maken. Het is belangrijk dat begeleiders aandachtig zijn voor de reactie van de hele groep, gender zal niet noodzakelijk een invloed zijn op het bewegen op een stereotype manier. Om een idee

te hebben van de activiteit, verwijst naar deze video die aan de groep getoond kan worden om een discussie op gang te brengen:

<https://www.youtube.com/watch?v=XjQBJWYDTs&t=41s>

De discussie zou volgende aspecten moeten verkennen:

- Gevoelens in het lichaam terwijl ze anders bewegen en de bijkomende emoties;
- Motivatie en krachtgevoelens in het lichaam
- Bewustzijn over de reikwijdte van een beweging: is deze anders voor een jongen? En voor een meisje? Hoe?
- Hebben blikken van anderen een invloed op de manier waarop jongens en meisjes bewegen en hun lichaam gebruiken?

De Power Walk

Begeleiders zouden de conversatie verder moeten verdiepen en de leerlingen de kans geven om na te denken over het bestaan van meerdere identiteiten, privileges en benadeling. Deze reflectie gebeurt in de context van het organiseren van een aanpassing van De Power Walk. Begeleiders vragen leerlingen om in het midden van het lokaal te gaan staan. Geef elke leerling een identiteitskaart en laat hen deze twee minuten lezen. Zorg ervoor dat elke leerling hun beschreven profiel begrijpt. Vraag hen het nog even geheim te houden. Zeg hen dat je een reeks stellingen/situaties voorleest en dat ze een stap naar voren moeten zetten als de situatie bij hun profiel past, een stap naar achteren wanneer dit niet het geval is. De stellingen worden een voor een voorgelezen en leerlingen moeten naar voren en naar achteren bewegen volgens hun profiel in de oefening.

Wanneer alle situaties overlopen zijn zeg je dat ze even de tijd moeten nemen om stil te staan bij de onderlinge afstand met het oog op de finish (de andere kant van het lokaal of aangegeven op de vloer wanneer de ruimte erg groot is). Beginnend bij de leerlingen het verst verwijderd van de finish vraag je hen om hun identiteiten te onthullen en te delen hoe ze zich voelden tijdens stappen naar voren te nemen of naar achteren. Zorg ervoor dat je de rollen en richtlijnen voor de oefening afdrukt **Module 4 Handout 1 – The Power Walk**.

Na de Power Walk nodigen de begeleiders leerlingen uit om in een cirkel te komen zitten en brengen ze een groepsdiscussie over het voorgaande spel op gang. Wanneer de groep het moeilijk heeft om de bespreking op gang te trekken, kan je deze helpen met de volgende vragen:

- Waarom denk je dat jullie allemaal op andere plaatsen terecht kwamen ook al zijn jullie op hetzelfde punt gestart?
- Het spel zette verschillende vormen van discriminatie in de verf, welke zijn dit en hoe beïnvloeden ze elke identiteit?
- Wijs erop dat elk individu voordelen heeft maar ook nadelen, afhankelijk van specifieke factoren (ras, etniciteit, leeftijd, gender, sekse, seksuele geaardheid, religie, etc.) die de machtsdynamiek in de samenleving beïnvloeden en geven ons de dimensies van discriminatie waar iedereen mee te maken heeft
- Discriminatie is niet enkel op basis van gender maar ook ras, klasse, sociale status, sekse, seksuele geaardheid, gender, werk, gezondheid, opleidingsniveau, fysiek vermogen, etniciteit, etc. Deze factoren zijn gelinkt met elkaar en kunnen niet afzonderlijk beschouwd worden, onevenwichtige machtsstructuren houden discriminatie in stand.

Afronden van de module

Opmerkingen voor begeleiders

De vierde module breidt het inzicht in sociale ongelijkheid, privilege en discriminatie van leerlingen uit. Link deze nieuwe kennis aan de objectieven van het project. Breng bijkomende concepten aan, zoals meervoudige discriminatie en wijs op de impact die dit zou kunnen hebben op vooruitgang alsook bijkomende inspanningen die ondernomen moeten worden om anderen bij te benen wanneer iemand benadeeld wordt. Bij het voorstellen van onderstaande opdracht, zorg ervoor dat de leerlingen begrijpen dat deze niet bedoeld is een kans

te geven aan culturele onverschilligheid. Integendeel, de oefening is gericht op een beter inzicht, geen beperkt inzicht. Dit is tevens van toepassing bij het verwerken van de oefening. We kunnen ook vooraf vragen welke culturen ze gekozen hebben om te vertegenwoordigen, zodat je hen kan ondersteunen en bijkomende info kan geven bij hun presentatie. Begeleiders kunnen hen dan wijzen op anderen te onderzoeken bronnen: Youtube video's, websites zoals Wikipedia, offline documentatie en onderzoek, documentaires, interviews, etc.

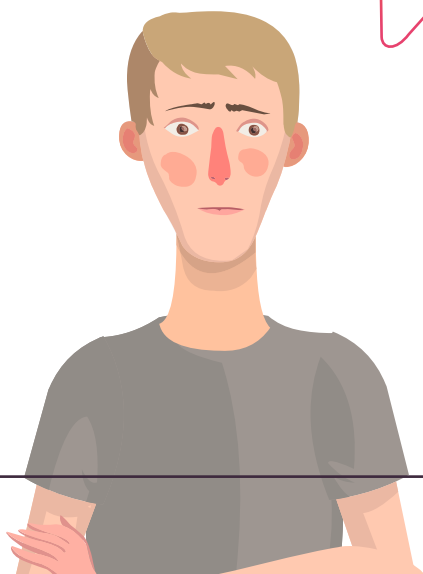
Opdracht

Deel de leerlingen op in 5 groepen voor de volgende module. Elke groep krijgt de taak om na te gaan hoe gender bekeken wordt in een andere cultuur. Ze moeten eerst onderzoek doen, de data over culturele gender verschillen verzamelen en deze analyseren als groep. Als ze connecties hebben met mensen van die culturen (bijv. klasgenoten of vrienden met een gemengde familie, eigen familieleden, etc.) kunnen ze ook rechtstreeks informatie van hen verzamelen. Elke groep moet tijdens de volgende module minstens drie bevindingen delen.

Voorbeeld: <https://en.wikipedia.org/wiki/Two-spirit>

Methodologische referenties

Analyse van casestudies, rollenspel probleemstelling en oplossing,

Thematische referenties

Intersectionality Toolkit

<http://briguglio.asgiit/immigrazione-e-asilo/2015/marzo/toolkit-intersezionalita'.pdf>

Intersectionality 101-

https://www.youtube.com/watch?time_continue=165&v=w6dnj2lyyJE&feature=emb_logo

Kimberlé Crenshaw, The urgency of intersectionality, TED Talk

https://www.ted.com/talks/kimberle_crenshaw_the_urgency_of_intersectionality?language=en

ActionAid, Shifting Power, 2017

https://actionaid.org/sites/default/files/shifting_power_online_final.pdf

ActionAid, Women's Rights and HRBA training curriculum, 2013

<https://actionaid.ie/wp-content/uploads/2016/10/Womens-Rights-and-HRBA-Training-Curriculum-1.pdf>

ActionAid, Reflection Action

<http://www.networkedtoolbox.com/pages/about-reflection-action/>

MODULE 4

De Power walk

Handout 1

Intro

Bekijk het profiel dat op je papier beschreven staat en probeer in stilte na te denken over volgende vragen, waarbij je een minuut hebt om een duidelijkere identiteit in je hoofd te ontwikkelen:

Hoe zou die persoon zijn? Wat zou die persoon leuk vinden en niet leuk vinden? Waar zou hij/zij enthousiast van worden? Wat zijn zijn/haar angsten? Wat zijn zijn/haar dromen en verlangens?

Hoe denk je dat zijn/haar jeugd was voor hem/haar? Wat voor huisvesting zouden ze hebben? Welke spelletjes zou hij/zij gespeeld hebben als kind? Welk speelgoed zou hij/zij gehad hebben?

Welke banen hebben zijn/haar ouders gehad? Welke job heeft hij/zij?

Hoe gaat zijn/haar huidige leven? Hoe ziet een alledaagse dag eruit voor hem/haar? Hoe zit het met zijn/haar vrije tijd? Hoe ziet hun levensstijl eruit? Waar woont hij/zij? Hoeveel geld verdient hij/zij per maand?

Profielen

JASPER

Je naam is Jasper, je bent 24 jaar oud en woont samen met je vriend Bram in Hasselt. Je hebt een uitgebreide vriendengroep van hetero's en holebi's. Je vrienden en familie kennen je goed en veroordelen je relatie niet. Buiten je vriendengroep vind je het moeilijk om voor je relatie uit te komen: je bent al vaak geconfronteerd geweest met homofobe reacties. Je bent leerkracht geschiedenis op een katholieke school.

HENRI

Je naam is Henri, je bent 23 jaar oud en je komt uit Uganda. Eén jaar geleden kwam je alleen naar België. Je hebt geen middelbaar diploma en je spreekt een beetje Frans en wat Nederlands. Je heb familie en wat vrienden in Brussel, bij wie je onderdak vindt. Je wacht nog steeds op je verblijfsvergunning. Daarom krijg je geen uitkering en mag je niet werken. Je hoopt dat je in Brussel werk kan vinden.

JOHAN

Je naam is Johan, je bent 16 jaar oud. Je bent opgegroeid in een streng gelovige familie van de Evangelische kerk. Je hebt een erg hechte band met je familie. Jullie gaan elke zondag naar de kerk, en elke zomer ga je vrijwilligerswerk doen in Roemenië. Volgens de Evangelische kerk kan een huwelijk enkel tussen een man en een vrouw. Je familie en de Evangelische gemeenschap zijn erg belangrijk voor jou, maar je merkt de laatste tijd ook dat je geïnteresseerd bent in jongens. Je familie hoopt dat je binnenkort een meisje uit de gemeenschap vindt waarmee je kan trouwen en een gezin kan starten.

AYLIN

Je naam is Aylin, je bent 20 jaar oud. Je grootouders kwamen uit Turkije naar België om in de mijn van Zolder te werken. Je gezin woont in een arbeidershuisje op de Koolmijnlaan in Heusden. Je bent opgegroeid in een Turkse gemeenschap, en je spreekt vloeiend Turks en Nederlands. Je ouders zijn trots op hun afkomst en geloof, maar laten je erg vrij in je persoonlijke keuzes en proberen je zo weinig mogelijk regels op te leggen. Toen je 15 jaar oud was, koos je er zelfvoor om een hoofddoek te dragen: hierdoor voel je je meer verbonden met je geloof, met je familie en met de mensen waarmee je bent opgegroeid.

SONIA

Je naam is Sonia, je bent 20 jaar oud. Je bent in België geboren, je ouders komen uit Congo. Al van jongs af aan weeg je meer dan je leeftijdsgenoten. Tijdens je puberjaren heb je het er heel moeilijk mee gehad dat je een maatje meer had dan de meisjes uit je klas. Een tijd lang ging je obsessies sporten en zocht je naar extreme diëten. Hierdoor had je het moeilijk om je te concentreren op je studies, en uiteindelijk moest je het jaar overdoen. Daarna lukte het je toch om je middelbaar diploma te behalen, door je minder op je eten te focussen, en meer op je studies. Ondertussen heb je je figuur leren aanvaarden en ben je tevreden met jezelf. Je sport nog steeds veel en eet gezond, maar je eetpatroon is niet meer problematisch.

SARA

Je naam is Sara, je bent 25 jaar oud. Je voelt je al een aantal jaren slecht in je vel, dus je begon naar de psycholoog te gaan. Daar kreeg je vorig jaar de diagnose van OCD, Obsessieve Compulsieve Stoornis. Daardoor krijg je regelmatig dwanggedachten die ervoor zorgen dat je je erg onrustig en angstig voelt. Zo heb je bijvoorbeeld dwangmatig het idee dat je besmet raakt door vuil. Hierdoor heb je de dwanghandeling om jezelf heel vaak te wassen. Dit zorgt heel even voor een opluchting, maar snel daarna voel je je weer angstig. Het bezoek aan de psycholoog helpt, en je hebt het gevoel dat je stilaan de goede kant opgaat. Niemand van je vrienden is op de hoogte van je probleem, omdat je bang bent dat ze je gaan veroordelen of uitlachen. Een paar van je vrienden heb je al een hele tijd niet meer gezien, omdat je het zo moeilijk vindt om buiten te komen.

RACHIDA

Je naam is Rachida, je bent 28 jaar oud. Je komt uit een gezin dat het altijd moeilijk heeft gehad om de eindjes aan elkaar te knopen. Je ouders hebben altijd hard gewerkt om jou en je 3 broers en zussen te onderhouden. Toen je 18 was besliste je om economische wetenschappen te gaan studeren, omdat je met dat diploma een goed betaalde job zou kunnen gaan zoeken. Zo zou je niet meer moeten ploeteren voor weinig geld, zoals je ouders dat deden. Ondertussen heb je je eigen consultancy bedrijfje opgericht. Je geeft startende ondernemers advies bij het oprichten van een eigen zaak. Je werkt elke dag tot in de late uurtjes, en soms zelfs in het weekend. Dit vind je helemaal niet erg, want je bent erg gemotiveerd om je onderneming uit te bouwen, en om anderen verder te helpen in hun carrière. Je bent niet getrouwd, maar je hebt sinds een paar jaar wel een vriend die je helemaal steunt in je carrière. Zelf werkt hij bij een advocatenkantoor waar hij regelmatig lange dagen maakt.

JOREN

Je naam is Joren, je bent 17 jaar oud. Je bent geboren als Lara, maar van kleins af aan voelde je je niet thuis in het lichaam van een meisje. Je ouders voelden dit meteen aan, en hebben nooit druk op je gelegd om je te gedragen als een meisje. Je koos er snel voor om jongenskleren te dragen en je haar kort te knippen. De leerkrachten en de leerlingen op school moesten er even aan wennen, maar zowel in de lagere school als op het middelbaar zijn ze je uiteindelijk gaan accepteren zoals je bent. Een jaar geleden heb je ervoor gekozen om je transitie tot man te starten. Je ging regelmatig in gesprek met een psycholoog, en je startte een hormonenkuur. Hierdoor is je lichaam er steeds mannelijker gaan uitzien: je stem werd zwaarder en je kreeg meer lichaamshaar. Over een jaar, wanneer je 18 wordt, staat je eerste operatie gepland. Je kijkt ernaar uit om de eerste stappen te zetten naar een lichaam dat eindelijk past bij hoe je je echt voelt.

KAREL

Je naam is Karel, je bent 38 jaar oud. Je hebt een vrouw en 2 kinderen, Jules (8) en Louis (6). Jij werkt voltijd, je vrouw werkt halftijds zodat ze voor de kinderen kan zorgen. Jullie wonen in een groot, modern huis. Daarvoor zijn jullie een heel dure lening aangegaan bij de bank. Je bent niet meer gelukkig in de job die je doet. Je probeert hier vaak over te praten met je vrouw, maar zij zegt dat je niet moet klagen omdat je het hoofd van het gezin bent en ervoor moet zorgen dat jullie te lening kunnen blijven afbetalen. Het liefst zou je een job zoeken die je wel graag doet.

BARAA

Je naam is Baraa, je bent 29 jaar oud. Vijf jaar geleden kwam je uit Syrië naar België omdat het in je thuisstad niet meer veilig was. Je studeerde rechten aan de universiteit van Damascus. Eens in België haalde je meteen je diploma Nederlands en probeerde je met je diploma werk te vinden. Uiteindelijk vond je werk in een chocoladefabriek. Het geldt dat je elke week verdient stuur je meteen op naar je gezin, dat nog in Syrië woont. De rest van je loon gaat naar de huur van je appartement. Je woont graag in België omdat je hier veilig bent, maar je voelt dat je tijd nodig hebt om te wennen aan de drukke Westerse cultuur. Je mist je familie en je gewoontes van je leven in Syrië.

MURAT

Je naam is Murat, je bent 15 jaar oud. Je groeide op in Molenbeek in een groot gezin. Je hebt ADHD en vindt het heel moeilijk om je op school te concentreren. Je haalt slechte punten en bent al twee keer blijven zitten. De leerkrachten tonen weinig begrip en geduld voor je situatie, en je toont erg weinig interesse in school. Je hebt een grote vriendengroep waarmee je elke dag na school afspreekt. Je ouders zijn weinig op de hoogte van waar je uithangt - je vrienden zijn degenen die je het vaakst ziet. Uit verveling gaan jullie af en toe wat winkeliers of mensen op straat lastigvallen, door hen uit te dagen of wat spullen te pikken. Zo brengen jullie wat spanning in de dag. Op die manier hebben jullie de politie al een paar keer achter jullie aan gehad. Ze kennen je groep, en een paar keer hebben ze al buitensporig geageerd, door jullie hardhandig de grond op te duwen en zelfs slagen uit te delen.

ANDREAS

Je naam is Andreas. Je bent een jonge vader van twee meisjes, Julie (3) en Elise (1). Je werkt in een succesvolle start-up met vooral mannelijke collega's, die het grootste deel van hun tijd in de zaak en in het werk steken. Geen enkele van je collega's heeft kinderen, en ze hebben er weinig begrip voor als je vroeger op het werk vertrek omdat je de kinderen op de crèche moet gaan halen.

NINA

Je naam is Nina, je bent 14 jaar. Je bent enig kind, en je ouders zijn erg beschermend. Je hebt veel vriendinnen op school en op de Chiro. Tijdens de lessen praten jullie graag over de jongens op school, en over de feestjes die jullie willen doen in het weekend. Op de Chiro hebben jullie stiekem al eens een paar pintjes gedronken.

LUCAS

Je naam is Lucas, je bent 21 jaar oud en studeert rechten aan de KU Leuven. Je moeder en je vader gingen uit elkaar toen je 4 jaar was. Je vader heb je sindsdien nooit meer gezien, en je moeder is verslaafd geraakt aan de alcohol. Toen je oud genoeg was om op kot te gaan, ben je thuis vertrokken. Je ging werken in de Colruyt om studies te kunnen betalen. Ondertussen zit je in je Master. Elke vrije avond en elk vrij weekend ga je werken of ben je aan het studeren. Je moeder woont sinds vier jaar in Cuba met haar nieuwe vriend. Je ziet haar één keer per jaar met Kerstmis.

ANKE

Je naam is Anke, je bent 27 jaar oud. Vijf jaar geleden had je een zwaar auto ongeval, waardoor je verlamd geraakte aan je benen. Sindsdien zit je in een rolstoel. Het was voor jou erg zwaar om er mentaal bovenop te geraken, maar het is je gelukt door de steun van je vrienden en je familie. Voor je ongeval was je een erg sportief persoon, en ook na je ongeval wil je dit volhouden. Sinds een jaar ben je lid van het paralympische basketbalteam.

KATRIEN

Je naam is Katrien, je bent 35 en al 8 jaar getrouwd met Bert. Jullie hebben drie kindjes: een zoontje van 5 en een tweeling van 3. Je communicatiemedewerker bij een belangrijk Limburgs bedrijf. Het is niet gemakkelijk om je job te combineren met een gezin, omdat je man vaak lange dagen maakt op zijn job. Maar met de hulp van je ouders en schoonouders lukt het om voor de kinderen en het huishouden te zorgen. Je hebt nog weinig vrije tijd, maar dat vind je niet erg – je kinderen zijn zo belangrijk voor je, dat je al de rest niet mist. Gelukkig lukt het je om elke dag van het werk op tijd naar huis te gaan om de kinderen nog te zien voor ze gaan slapen.

LAILA

Je naam is Laila, je bent 16 jaar oud en werd geboren in Afghanistan. Vier jaar geleden kwam je met je ouders en je drie kleinere zusjes naar België. Je familie vluchtte uit Afghanistan omdat onderwijs voor meisjes onder de Taliban verboden was. Je ouders wilden dat hun dochters naar school konden gaan, dus kozen ze ervoor om naar België te vluchten. Na een half jaar in het asielen centrum kreeg je familie een verblijfsvergunning, en verhuisden jullie naar een sociale woning in Mol. Je volgde twee jaar OKAN onderwijs en nu studeer je STW in het 2de jaar secundair. Je moet heel hard studeren om te slagen op je vakken. Je ouders werken allebei in shiften in de fabriek, waardoor je het grootste deel van de tijd op je kleinere zusjes moet passen. Over twee jaar, wanneer je 18 wordt, willen je ouders je uithuwelijken aan een jongen uit Afghanistan.

Situaties

Je wil een appartement huren. Voor het contract moet je kunnen aantonen dat je een vast loon hebt. Als je dat niet kan voorleggen, kan je ook één van je ouders vragen om borg te staan. De verhuurder van het appartement wil geen huurders van allochtone afkomst.

Je gaat op stap in een club in Brussel met wat vrienden. Je mag zonder problemen binnen. Eens binnen drink je een heleboel cocktails. Je wil graag de hele avond innig kussen met de persoon waartoe je je aangetrokken voelt.

Je vrienden nodigen je uit voor een gezellig avondje op café. Ze kiezen ervoor om naar het lokale stamcafé te gaan, dat bekend staat voor enkele café-gangers die na een paar pintjes ruzie zoeken met iedereen die er anders uitziet of zich anders gedraagt.

Je wil solliciteren voor een job aan het loket van de gemeente. De gemeente heeft bepaald dat alle medewerkers aan het loket neutraal gekleed moeten zijn en perfect Nederlands moeten spreken.

Je wil aan de slag als nanny in Berlijn. Je gaat op zoek op een website voor au-pairs, en er is één gezin met twee dochtertjes op zoek naar een nanny. Zij geven in hun zoekertje duidelijk aan dat ze een vrouwelijke nanny willen om voor hun dochtertjes te zorgen.

Je gaat naar een gezellig restaurant met je familie. De pampers van je dochter/nichtje moet ververs worden. In de toiletten van het restaurant staat er alleen een verzorgingstafel op de WC van de vrouwen.

Je wil met je partner op een romantische vakantie naar Rusland.

Je wil halftijds gaan werken of studeren om voor je gezin te zorgen.

Je mist de trein naar huis. Je beslist om in de plaats naar huis te liften.

Als je nooit seksueel geïntimideerd werd, zet een stap vooruit.

Je bent altijd graag naar school gegaan, zonder bang te moeten zijn voor vooroordelen van andere leerlingen.

Je vrienden nodigen je uit om op een zonnige zaterdag te gaan zwemmen in het openluchtzwembad.

Je houdt van mode. In het dorp waar je woont is een leuke kledingzaak. De winkels bieden alleen vrouwenkleding aan, maatje 34 tot 40. De winkel biedt alleen kleren aan in een jonge, moderne en hippe stijl.

Je kan daten met wie je maar wil, zonder je anders voor te moeten doen, of zonder bang te moeten zijn voor vooroordelen. Je weet dat je familie jouw keuze zal steunen, met wie je ook thuis komt.

Je vindt een vacature voor je droomjob. De job is maar halftijds en betaalt voorlopig niet goed. Je hebt een auto nodig om de job te kunnen uitvoeren.

Je gaat op uitstap naar Parijs. Er is geen budget om een bus of taxi te nemen, je doet alle verplaatsingen met de metro.

Je wil aan de slag als poetshulp via een interimkantoor. De klanten van het interimkantoor geven aan dat ze enkel een poetshulp van Vlaamse afkomst willen.

Jij of je partner wordt zwanger. Als je de baby kan houden en in goede omstandigheden kan laten opgroeien, zet een stap naar voor.

Je wil graag (nieuwe of aanvullende) universitaire studies aanvangen.

Slot

Hoe voelde je je toen je naar voren bewoog? En hoe

voelde je je wanneer je een stap naar achteren zette?

Welke situaties zorgden ervoor dat je naar voren stapte?

Welke deden je een stap naar achteren nemen?

Voor degenen onder jullie die weinig vooruit gegaan zijn,

wat hebben de situaties waarbij je wel naar voren stap-

te met elkaar gemeen?

Voor degenen die snel vooruitgingen, wanneer mer-

kten jullie voor het eerst dat de rest niet even snel vo-

oruitging als jullie?

Voelde iemand zich gevoelloos of hulpeloos?

Kunnen jullie het profiel van andere mensen raden?

Hoe eenvoudig was het om je in te leven in je toe-

gewezen profiel? Hoe beeldde je je de persoon achter

het profiel in?

Weerspiegelt de oefening onze samenleving? Hoe

doet deze dat?

Welke mensenrechten staan voor elk van deze profie-

len op het spel? Had iemand het gevoel dat hij/zij geen

rechten had?

Welke stappen zouden er ondernomen kunnen worden

om ongelijkheid te kunnen verminderen

DEEL 2

Gendergerelateerd geweld - misvattingen, realiteiten, gevolgen.

Objectieven van dit deel

- Bewustzijn creëren bij de leerlingen rond de voornaamste misvattingen die het begrip van GBV beïnvloeden en welk effect deze misvattingen kunnen hebben op het melden ervan, de geloofwaardigheid en de solidariteit;
- Leerlingen de tools geven om verschillende vormen van geweld te erkennen en de oorzaken en gevolgen te begrijpen.

M5: GBV en de verschillende vormen

Korte omschrijving van de module

- Het vermogen om GBV en de verschillende vormen te erkennen, opbouwen
- Het begrijpen van gezonde en ongezonde gedragspatronen en handelingen in een relatie
- Bewustwording van de oorzaken en gevolgen van GBV
- Informatie omtrent GBV geven vanuit een legaal opzicht.

Te ontwikkelen soft skills

Groepswerk, communicatie, leiderschap, kritisch denken, probleemoplossend denken, dataverzameling en -analyse, groepsreflectie.

Benodigd materialen

Module 5 Handout 1
De Istanbul Conventie

Module 5 Handout 2
Casestudies (wanneer je voor deze optie kiest)

Documentaire (wanneer je voor deze optie kiest)

TV-programma's voor tieners (wanneer je voor deze optie kiest)

Voorgestelde voorbereidingen

Zie “Vooraleer van start te gaan...praktische aanbevelingen” op p.12

Verwelkoming en inleiding

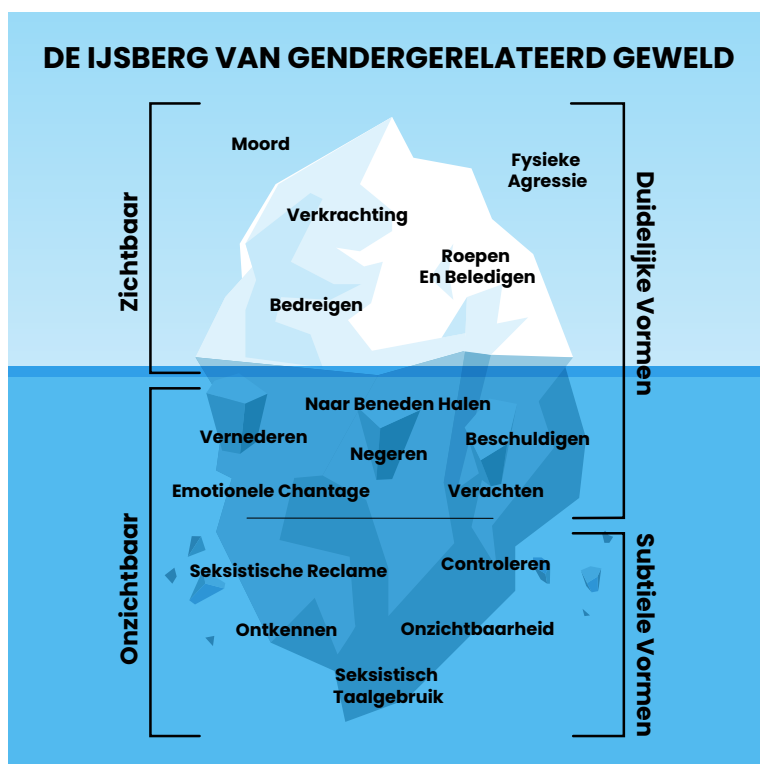
Specifiek voor deze module: Wees voorbereid, zorg dat je weet welke culturen ze kozen om het in te leiden, iets toe te voegen en/of informatie verbeteren. Zorg ervoor dat het delen van culturele verschillen vanuit het gender standpunt geen hiërarchie wordt van “goede” en “slechte” culturen.

Het zichtbare en onzichtbare GBV

De begeleider tekent een ijsberg op een papier en vraagt de leerlingen om aan te geven wat zichtbare en onzichtbare aspecten van GBV zijn, zoals in het volgende model.

De begeleiders kiezen of de leerlingen deze zelf op het blad komen schrijven of dat ze de antwoorden opvragen en deze er zelf opschrijven. Als slot bespreekt de begeleiders de verschillende vormen van GBV en wijst op het feit dat sommigen zichtbaar zijn, terwijl anderen onzichtbaar zijn. Daarnaast zullen ze ook een korte discussie starten over hoe het onzichtbare een hoop kwetsbaarheden met zich meebrengt, in het bijzonder met betrekking tot emoties: angst, schuldgevoelens, schaamte, etc.

60 minuten

De verschillende vormen van GBV

Na gewezen te hebben op de verschillende vormen van geweld die verborgen blijven, kunnen de begeleiders deze verder toelichten en de verschillende vormen van geweld benoemen die men kan ervaren:

- Fysiek geweld
- Psychologisch geweld
- Economisch geweld
- Seksueel geweld
- Structureel geweld.

Om de gebruikte termen te verduidelijken verwijzen begeleiders naar de termen die door de Istanbul Conventie gebruikt worden. Ze projecteren deze of schrijven deze op een flipchart papier. Gebruik hiervoor de Module 5 Hand-out 1 – De Istanbul Conventie. Bij het kiezen voor de beste manier om de activiteit uit te voeren moeten begeleiders ervoor zorgen dat de hierboven vermeldde termen centraal staan in de gekozen materialen.

Casestudies

Deel leerlingen op in 4 groepen. Elke groep krijgt een andere casestudie met een open einde om aan te werken. Zorg ervoor dat je genoeg afgedrukte kopieën hebt voor elk verhaal. Begeleiders kunnen de casestudies ook aanpassen wanneer nodig. Gebruik/maak aanpassingen aan de casestudies uit Module 5 Hand-out 2 – Casestudies.

Na het lezen van de casestudies, vraag je elke groep om na te denken over de verhalen en het volgende bespreken:

- Welke vormen van GBV kan je identificeren in jouw casestudie?
- Wat is de oorzaak van het geweld in jouw verhaal?
- Wat zijn de gevolgen van het geweld in jouw verhaal?
- Heb je al eerder over zo'n verhaal gehoord of heb je iets dergelijks meegemaakt?

Leerlingen gebruiken papieren, borden, Post-its en stiften om op te schrijven wat er het meest naar voren komt in de groepsbespreking en dit als leidraad te gebruiken in de volgende stap van de activiteit. Eens ze de verhalen in detail in groep besproken hebben, vraag je hen om een rollenspel voor te bereiden waarin ze tonen wat er gebeurt in het verhaal en hoe zij het zouden beëindigen. Vraag de groep om hun rollenspel voor te dragen wat niet langer dan 3 minuten mag duren. Zowel begeleiders als leerlingen nemen notities van opmerkingen en input die tijdens de collectieve discussie gedeeld worden. Bespreek de casussen met betrekking tot de erkenning van geweld, mogelijk einde dat nog niet geopperd werd door elke groep, wat er als preventie zou kunnen gedaan worden om incidenten van geweld te voorkomen, etc.

Zorg er in ieder geval voor dat de ijsberg steeds zichtbaar is in het lokaal, zodat leerlingen er naar kunnen teruggrijpen tijdens het werken. Tijdens het verwerken van de groepstaken kan het beeld vervolledigd worden met nieuwe elementen, die door het laatste deel van de module aan het licht kwamen.

Afronden van de module

Suggesties voor de begeleiding

Zorg ervoor dat leerlingen na afloop duidelijk begrijpen waarom we aandacht besteden aan de minder zichtbare vormen van geweld en hoeveel impact deze kunnen hebben op de personen die erdoor getroffen worden. De boodschap moet voortdurend in perspectief geplaatst worden: wat is het resultaat als het specifieke gewelddadige incident op een gepaste manier aangepakt wordt en de schade stopt? Wat als dit niet gebeurt? Wat heeft een impact op solidariteit? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat slachtoffers van geweld niet alleen zijn in die context, maar ze steun blijven krijgen?

Zorg ervoor dat de gebruikte profielen en situaties in deze module context-specifiek zijn. Zo moet je beseffen dat tijdens het rollenspel (als je voor optie 3 kiest), kunnen de

leerlingen erg defensief in hun acties zijn omdat ze te maken hebben met traumatische situaties. Zorg ervoor dat ze geen gedrag en mythes uitdragen die de objectieven van het project zou kunnen schaden. Kaart uitspraken zoals "De slachtoffers zijn dom", "ze zijn naïef", "Ik zou dit nooit geaccepteerd hebben, ze hadden de mogelijkheid om te vertrekken", etc. aan.

Bij het gebruik van videomateriaal, houd er rekening mee dat de impact hiervan erg groot kan zijn. Zeg de leerlingen dat ze op elk moment de ruimte mogen verlaten wanneer ze het gevoel hebben dat het hen emotioneel verontrust. Ze kunnen na de video weer terugkeren of ze kunnen de schoolbegeleiding of het projectteam aanspreken na de module.

Opdracht

Voor de volgende module moeten de leerlingen doen alsof ze zelf onderzoekers zijn en de volgende vragen moeten beantwoorden in hun onderzoek: Hoe geeft de media gevallen van GBV weer, meer specifiek GBV tegen tieners? *Hoe communiceert de media over gewelddadige incidenten? Hoe legt de media de oorzaken uit? Welke informatie wordt gegeven over*

de vrouwelijke slachtoffers? En over de agressors?

Al doet iedereen hun eigen onderzoek, het resultaat moet collectief en creatief zijn in groepen van 5; een collage, rollenspel, gedicht of een lied en het wordt gedeeld aan het begin van de volgende module.

Methodologische referentie

Groepswerk, brainstormen, rollenspel, analyse van casestudies, probleemstelling en oplossing

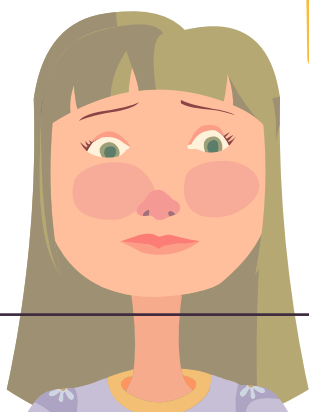
Thematische referenties

What is gender-based violence

<https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence>

Forms of gender-based violence

<https://eige.europa.eu/gender-based-violence/forms-of-violence>

NOTITIE

MODULE 5

Handout 1

De Istanbul Conventie

Wat is het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Istanbul, 11.5.2011)?

- 1** Het is het eerste juridisch bindende verdrag in Europa dat verschillende vormen van geweld tegen vrouwen bestraft, waaronder fysiek en psychologisch geweld, seksueel geweld, economisch geweld, seksueel misbruik en verkrachting, stalking, genitale verminking bij vrouwen, gedwongen huwelijken, gedwongen abortus en gedwongen sterilisatie.
- 2** Het wordt algemeen herkend als het meest alomvattende juridisch bindende instrument inzake de preventie en bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld als schending van de mensenrechten, een vorm van discriminatie tegen vrouwen; en zowel een oorzaak als gevolg van de ongelijkheid tussen vrouwen en mannen.
- 3** Het vereist dat de overheden de nodige wetgeving en een reeks alomvattende en multidisciplinaire maatregelen op een proactieve manier implementeren ten einde geweld te voorkomen, de slachtoffers te beschermen en de daders te vervolgen.

Kernbegrippen en definities uit het Verdrag van de Raad van Europa inzake de preventie en bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. _____

“Geweld tegen vrouwen” wordt beschouwd als een schending van de mensenrechten en een vorm van discriminatie ten opzichte van vrouwen. Hieronder vallen alle vormen van gendergerelateerd geweld die leiden of waarschijnlijk zullen leiden tot fysiek, seksueel of psychologisch letsel of leed of economische schade voor vrouwen, met inbegrip van bedreiging met dit soort geweld, dwang of willekeurige vrijheidsberoving, ongeacht of dit in het openbaar of in de privé-sfeer geschiedt (Art. 3)

Onder **“huiselijk geweld”** worden alle vormen van fysiek, seksueel, psychologisch of economisch geweld verstaan die plaatsvinden binnen het gezin of het huishouden of tussen voormalige of huidige echtgenoten of partners, ongeacht of de dader in dezelfde woning als het slachtoffer verblijft of heeft verbleven. (Art. 3)

“Gender” wordt gezien als de maatschappelijk bepaalde rollen, gedragingen, activiteiten en eigenschappen die in een maatschappij passend worden geacht voor vrouwen en mannen. (Art. 3)

“Gendergerelateerd geweld tegen vrouwen” wordt beschouwd als geweld gericht tegen een vrouw omdat ze een vrouw is of geweld dat vrouwen buitenproportioneel treft. (Art. 3)

Het begrip **“vrouwen”** omvat ook meisjes jonger dan 18 jaar. (Art. 3)

“Seksueel geweld, met inbegrip van verkrachting” (Art. 36):

- het zonder wederzijds instemmen vaginaal, anaal of oraal penetreren van het lichaam van een ander op seksuele wijze met een lichaamsdeel of object;
- het zonder wederzijds goedvinden plegen van andere seksuele handelingen met een persoon;
- het zonder wederzijds goedvinden een ander ertoe aanzetten seksuele handelingen te plegen met een derde.

“Seksuele intimidatie”: Elke vorm van ongewenst verbaal, non-verbaal of fysiek seksueel getint gedrag met het doel

of gevolg de waardigheid van een persoon te schenden, in het bijzonder door het creëren van een intimiderende, vijandige, ontterende, vernederende of beledigende omgeving. (Art. 40)

“Psychologisch geweld”: Moedwillige handelingen om iemands psychologische integriteit door middel van dwang of bedreigingen. (Art. 33)

“Stalking”: Opzettelijke gedragingen met betrekking tot het herhaaldelijk dreigend gedrag gericht op een andere persoon, waardoor deze voor zijn of haar veiligheid vreest. (Art. 34)

“Fysiek geweld”: Opzettelijke gedragingen tot het plegen van daden van fysiek geweld tegen anderen. (Art. 35)

“Gedwongen huwelijken”: De opzettelijke handeling van het dwingen van een volwassene of kind tot het aangaan van een huwelijk; opzettelijke gedragingen om een volwassene of een kind te lokken naar het grondgebied van een partij of staat niet zijnde de partij of staat waar hij of zij woont met het oogmerk deze volwassene of dat kind te dwingen tot het aangaan van een huwelijk. (Art. 37)

“Vrouwelijke genitale verminking” (Art. 38):

- excisie, infibulatie of het toebrengen van andere verminkingen aan de grote of kleine schaamlippen of de clitoris van een vrouw of een deel daarvan;
- een vrouw dwingen of ertoe bewegen de onder a genoemde handelingen te ondergaan;
- een meisje aanzetten, dwingen of ertoe bewegen de onder a genoemde handelingen te ondergaan.

“Gedwongen abortus en gedwongen sterilisatie” (Art. 39):

- het zonder haar voorafgaande geïnformeerde toestemming verrichten van een abortus bij een vrouw;
- het zonder haar voorafgaande geïnformeerde toestemming of inzicht in de procedure verrichten van ingrepen met als doel of gevolg dat een vrouw zich niet langer op natuurlijke wijze kan voortplanten.

Bijkomende definities die gebruikt worden in de Training Modules

Gendergerelateerd geweld op school

Handelingen of dreigingen van seksueel, fysiek of psychologisch geweld in en rondom scholen, gepleegd als gevolg van gendernormen en -stereotypen en afgedwongen door ongelijke machtsdynamiek. SRGBV schendt de fundamentele mensenrechten van kinderen en is een vorm van genderdiscriminatie. Kinderen hebben het recht op bescherming tegen alle vormen van geweld, ook in hun schoolleven. Het ervaren van SRGBV kan het welzijn van een kind, zijn of haar fysieke en emotionele gezondheid in gevaar brengen alsook de cognitieve en emotionele ontwikkeling schaden. Er zijn aanwijzingen dat SRGBV tevens op lange termijn verstrekende gevolgen kan hebben voor jongeren die getuige waren van dergelijk geweld, zo herhalen dit gedrag dat ze 'aangeleerd' werd en beschouwen ze het als aanvaardbaar. (UNESCO, UN Women, UNESCO, UN Women, Global Guidance on Addressing School-Related Gender-Based Violence, 2016, p. 13).

Cyberpesten

Pesterijen door middel van moderne informatietechnologieën (bijvoorbeeld sociale media, e-mail, gsm, etc.) waarbij video's, foto's, tekeningen en chats gebruikt worden om de vernedering van de slachtoffers te stimuleren. De verschillende macht niveaus worden onderscheiden door het technologische vermogen van de agressor om "content" te creëren die (mogelijks) miljarden gebruikers tegelijkertijd kunnen bereiken. Cyberpesten is niet afhankelijk van persoonlijke eigenschappen, impliceert een ongevoeligheid voor de sociale schade, kan een katalysator voor misdaden worden zoals laster en door de technologische middelen is het hard om de veroorzaker te identificeren. (EU-funded project "From Peer to Peer", Baseline Study on State of Art on Bullying in Europe, 2018, p. 5)

Pesten

Repetitieve, langdurige vorm van agressief en/of gewelddadig gedrag jegens een of meerdere personen tegen hun wil (bijvoorbeeld vanwege hun ras, culturele achtergrond, godsdienst, sociaal-economische klasse/status, taal, politieke overtuiging, uiterlijk of fysieke capaciteiten, geslacht, leeftijd, seksuele geardeheid, etc.) en gericht op het schaden, kwetsen, intimideren, vernederen, isoleren, discrimineren of onderdrukken van het doelwit of de doelwitten van het pesten. Pestgedrag heeft een sociale functie, die voortvloeit uit en/of de oorzaak is van een machtsonevenwicht binnen een sociale groep, in een klas en/of gemeenschap. Het is gericht op het opzetten van een hiërarchie van machtsverhoudingen binnen een samenleving, groep, klas en/of gemeenschap, waarbij een persoon of een groep personen zijn/haar/hun machtspositie ten opzichte van anderen vestigt. Het machtsonevenwicht is voornamelijk gericht op anderen in een kwetsbaardere situatie waardoor de mogelijkheid om te reageren voor de kwetsbaardere persoon kracht verliest. (EU-funded project "From Peer to Peer", Baseline Study on State of Art on Bullying in Europe, 2018, p. 4)

MODULE 5

Handout 2

Casestudies

(Verander namen en situaties, wanneer nodig)

Mo

Mo is 17 en hij is de oudste broer in een gezin met 4 kinderen. Hij woont met zijn moeder en vader in Vilvoorde, bij Brussel. Hij gaat naar de middelbare school en als hij daar klaar is, haalt hij zijn jongeren broers en zusje van de kleuterschool en de basisschool. Daarna maakt hij lunch voor hen, helpt hij hen bij hun huiswerk, en zorgt hij voor hen totdat zijn ouders thuiskomen. Daarna begint hij aan zijn eigen huiswerk. Omdat de familie het niet breed heeft, werkt Mo drie avonden per week in de kebabzaak van zijn oom. Op school is hij meestal erg moe en hij heeft bijna nooit de tijd om zijn huiswerk te maken. Hij heeft een goede relatie met zijn moeder, maar met zijn vader is de situatie altijd erg gespannen, omdat hij snel boos wordt. Dan schreeuwt hij of slaat hij

zelfs. Uiteindelijk wordt de vader van Mo werkloos. Eerst is hij erg depressief en passief, maar daarna wordt hij steeds gewelddadiger, vooral tegenover zijn moeder en zijn jongere broers. De dingen worden er niet beter op, en op een bepaald moment breekt Mo's vader de hand van zijn kleine broertje door met de deur te slaan. Mo besluit met zijn moeder en zijn broertjes en zusje te vertrekken, zodat ze uit de buurt zijn van zijn vader. Maar ze hebben geen geld, ze kennen niemand in de stad waarbij ze terecht kunnen. Mo besluit om naar de politie te gaan, maar die suggereert dat ze best terug naar huis gaan en begrip tonen voor hun vader, die in een moeilijke situatie zit omdat hij werkloos is.

Jana

Jana is 15 en ze haat het om naar school te gaan. Het lijkt alsof iedereen haar achter haar rug uitlacht en dat ze geen vrienden heeft op school. Ze denkt dat dit gebeurt omdat ze zo anders is dan de rest: ze houdt er niet van om haar haar te verven of haar nagels te lakken. Ze houdt niet van roze en ze voelt zich het meest comfortabel in een jeans en een zwart shirt. Iedereen noemt haar een tomboy, zelfs de leerkrachten. Ze houdt van sporten en gaat vaak naar de fitness, waardoor ze een gespierd lichaam heeft.

Aan het einde van het schooljaar organiseert de school een galabal.

Alle meisjes spreken af om in een lange jurk en op hakken te gaan, maar Jana voelt

er niks bij om op die manier naar het galabal te gaan. Maar er zijn nog andere redenen voor Jana om zich slecht te voelen op school. Elke keer als ze wordt gevraagd om een tekst voor de klas te lezen, beginnen de letters op de pagina voor haar ogen te bewegen. Op die momenten gaat haar hart erg snel en heeft ze het gevoel dat ze gaat flauwvallen.

Wanneer ze een toets moet maken, verliest ze erg veel tijd om te begrijpen wat er gevraagd wordt.

Ze kan nooit teksten onthouden, en wanneer ze schrijft maakt ze erg veel fouten.

Op een dag hoort ze een klasgenoot luid over haar praten: "Jana, die domme geit. Niet veel inhoud en ook nog eens een manswijf!".

Dylan

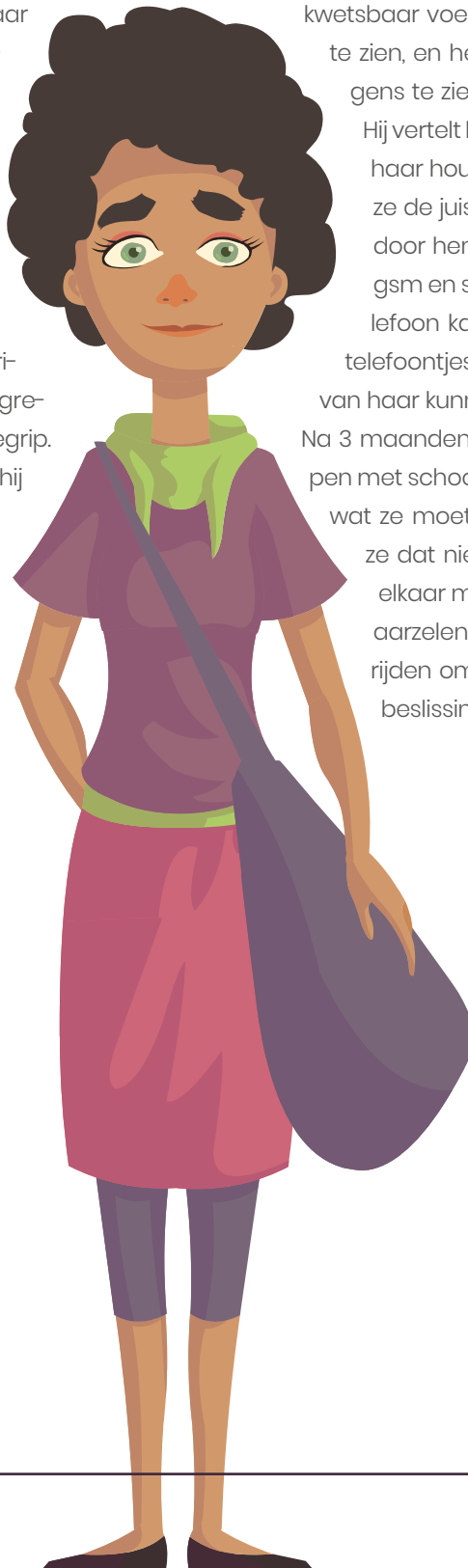
Dylan leert zijn vriendin Céline kennen wanneer hij 16 is, en hij is meteen stapelverliefd. Ze worden een koppel en wanneer ze samen zijn, heeft Dylan de tijd van zijn leven. Hij heeft alles over voor het meisje waar hij zo verliefd op is. Na een tijdje begint Céline steeds vaker van hem te vragen dat hij in de weekends thuis blijft, bij haar. Dylan ziet zijn vrienden steeds minder, ook al vragen ze hem vaak om mee iets te gaan drinken of naar een feestje te gaan. Dylan kiest er echter voor om bij Céline thuis te blijven, anders voelt hij zich schuldig tegenover haar. Hij zou graag zijn vrienden wat meer zien, maar hij is ook erg verliefd op Céline, en uiteindelijk kiest hij voor haar. Maar Céline wordt steeds meer achterdochtig, en ze wordt vaak boos op Dylan omdat ze hem ervan verdenkt om stiekem met andere meisjes te sturen. Op een keer betrapt Dylan haar erop dat ze zijn gsm controleert en zijn berichten leest. Céline geeft toe dat ze dit wel vaker doet. Voor Dylan gaat dit te ver, en ze belanden in een hevige ruzie. Dylan beslist om een punt te zetten achter de relatie. Céline is het hier echter niet mee eens, en blijft hem wekenlang bellen en berichten sturen. Dylan probeert voet bij stuk te houden, maar op een dag stuurt Céline hem een sms met de boodschap dat ze zwanger is van hem. Hij beslist om zijn verantwoordelijkheid als vader op te nemen, en samen maken ze het beste van de situatie. Dylan stopt met school en gaat werken bij de gar-

rage in het dorp, zodat hij de huur van hun huisje kan betalen. Céline bevalt van een dochtertje, en een tijd lang gaat het goed met hun gezinnetje. Maar wanneer Céline opnieuw Dylan's telefoon en social media begint te controleren, loopt het uit de hand. Ze verandert zijn nummer, en stuurt vanuit zijn naam beledigende berichten naar zijn familie en vrienden, in de hoop dat zij het contact met hem zouden verbreken. Ze maakt hem op een gegeven moment zelfs wijs dat zijn opa, waar hij erg naar opkijkt, gestorven is. Pas na een paar uur, waarin hij kapot is van verdriet, geeft ze toe dat ze het verzonnen heeft. Het blijft echter niet bij mentale kwellingen. In enkele woedebuien gaat ze Dylan een paar keer te lijf met alle middelen die ze in haar omgeving tegenkomt - een haarborstel, een hamer, of kokend water. Op een dag, tijdens één van de vele schermutselingen, staat ineens de politie voor de deur. Ze waren gebeld door de burens, die al voor de zoveelste keer geschreeuw hadden gehoord. Aanvankelijk ontkent Dylan dat hij aangevallen werd door zijn vriendin, en vertelt hij aan de politie dat hij zich per ongeluk heeft verwond. Céline bevestigt zijn verhaal aan de politie. Wanneer ze aan hem vragen waarom hij al zo vaak in het ziekenhuis is opgenomen, vertelt hij hen dat hij een aandoening heeft waardoor hij zichzelf steeds verwondt. Enkele dagen later moet de politie opnieuw langsgaan na een hevige ruzie, en Dylan ontkent opnieuw dat zijn vriendin hem mishandelt, bang voor het oordeel dat ze over hem zullen hebben.

Zehra

Zehra is 18 jaar oud; haar beide ouders wonen in Turkije, waar ze werken om Zehra, haar oudere zus en hun oude en zieke oma te ondersteunen. Zehra ziet haar ouders 1 keer per jaar, wanneer ze tijdens de zomervakantie naar België komen. Zehra en haar zus kunnen hun ouders nooit bezoeken in Turkije, omdat zij voor hun oma moeten zorgen. Tijdens de kerstvakantie gaat Zehra naar het verjaardag-sfeestje van haar klasgenote Anna; daar ontmoet ze Anna's oudere neef Thomas, die 29 jaar oud is. Na het feestje biedt Thomas aan om Zehra naar huis te brengen, omdat het al laat is, en donker. Wanneer ze aankomen bij het huis van Zehra, blijven ze nog een uur npraten in de auto. Zehra heeft het gevoel dat voor de eerste keer in een heel lange tijd, iemand begrijpt wat ze meemaakt. Ze voelt zich begrepen en volwassen door zijn steun en begrip. Daarna belt Thomas haar dagelijks op: hij is vaak ongerust over hoe het met haar gaat. Hij is ook boos dat haar ouders haar op deze manier gebruiken, door haar te laten zorgen voor een oude vrouw, in plaats van haar te laten genieten van haar tienerjaren. Hij noemt haar zus de hele tijd egoïstisch, omdat

ze minder klusjes doet in het huis en meer tijd besteedt aan haar studies. Hij zegt dat haar ouders meer van haar zus houden, omdat ze voor haar studies betalen. Zehra wordt steeds bozer op haar ouders, omdat ze vindt dat Thomas gelijk heeft. Na een tijdje vormt hij de belangrijkste persoon in haar leven, en ze vertrouwt hem meer dan wie ook. Hij vertelt haar dat hij verliefd is op haar, en dat hij zich daardoor heel kwetsbaar voelt. Hij heeft het nodig om Zehra elke dag te zien, en het kwetst hem om Zehra bij andere jongens te zien wanneer hij gaat ophalen van school. Hij vertelt haar dat hij jaloers is omdat hij zoveel van haar houdt. Daarom moet hij er zeker van zijn dat ze de juiste is voor hem, en dat moet ze bewijzen door hem de code en wachtwoorden voor haar gsm en sociale media te geven, zodat hij haar telefoon kan controleren. Hij wordt erg boos als hij telefoontjes van haar ouders ziet: hij zegt dat ze niet van haar kunnen houden, omdat ze haar achterlieten. Na 3 maanden vraagt Thomas aan Zehra om te stoppen met school en bij hem in te trekken, Zehra weet niet wat ze moet doen, maar Thomas zegt haar dat als ze dat niet doet, ze niet van hem houdt en ze uit elkaar moeten gaan. Wanneer Thomas haar ziet aanzelen, dreigt hij ermee om tegen een boom te rijden om alles te eindigen, als ze geen duidelijke beslissing neemt.

Nina

Nina is 21 en leert Alex kennen op een feestje. Ze is net afgestudeerd in de communicatie-wetenschappen, Alex is een jonge advocaat. Ze vindt hem meteen erg charmant en is geboeid door zijn intelligentie. Nina heeft niet veel dates nodig om te weten dat Alex voor haar de man van haar leven is, en wanneer Alex haar ten huwelijk vraagt, zegt ze volmondig ja. Na het huwelijk begint de houding van Alex te veranderen. Hij begint haar steeds meer commentaar te geven over haar uiterlijk, haar gewicht, de uitjes die ze maakt met haar vriendinnen... Zelfs tijdens het eten moet ze oppassen dat ze niet te luid kauwt. Op een keer gaat Nina wat eten met collega's en ze komt een uur later dan afgesproken thuis. Alex staat haar woedend op te wachten, en begint haar te beschuldigen van overspel. Hij duwt haar tegen de muur en knijpt haar keel dicht. Na een tijdje is hij weer gekalmeerd, en hij voelt zich schuldig. Hij probeert het goed te maken met lieve woordjes en zegt haar dat het nooit meer zal gebeuren. Maar na die ene keer is de kleinste fout genoeg voor

Alex om haar bij haar haren door de gang te sleuren en bont en blauw te slaan. Meerder keren beslist Nina dat het genoeg is, en pakt ze haar koffer om bij Alex te vertrekken. Maar wanneer ze bij haar ouders aanklopt, overtuigt haar moeder haar er steeds van om terug naar haar man te gaan. Een vrouw hoort immers bij haar man te blijven, in goede en slechte tijden. Alex is voor Nina's moeder een man met een goede job, die goed voor zijn vrouw en zijn gezin zal kunnen zorgen. Ondertussen zien Nina's vrienden haar veranderen van een optimistisch, vrolijk persoon naar een teruggetrokken schim van zichzelf. Op een dag merkt Nina's baas voor de zoveelste keer blauwe plekken op. Hij stuurt haar naar huis en moedigt haar aan om een klacht in te dienen. Nina raapt al haar moed bijeen, en stapt naar de politie. Maar wanneer ze daar voor de deur staat, klapt ze helemaal dicht; Alex heeft immers een belangrijke functie bij de rechtbank, en ze is bang dat hij erachter zal komen.

Eline

Eline is 15 jaar en woont samen met haar oudere zus bij haar mama, die 10 jaar geleden scheidde van de papa van Eline. Sindsdien is haar mama samen met een man, Erik, die zich erg agressief gedraagt tegenover Eline, haar zus en haar moeder. Hij heeft al een paar keer klappen uitgedeeld aan Eline's moeder, en ze is bang dat het binnenkort ook bij haar of haar zus zal gebeuren. Wanneer ze het hierover probeert te hebben met haar moeder, wimpelt haar moeder haar af door te zeggen dat ze de hulp van Erik nodig hebben om erdoor te komen. Zonder Erik zouden ze nergens staan. Op een dag heeft Erik één van zijn agressieve buien, en zijn agressiviteit richt zich ineens op Eline's zus. Om haar te beschermen komt Eline tussen in de situatie, en krijgt daardoor zelf de volle laag. Om haar blauwe plekken te verbergen, beslist ze om een week lang niet naar school te gaan. De school is ondertussen goed op de hoogte van de situatie bij Eline thuis, en gesterkt door de getuigenis van haar zus, beslist de school om jeugdzorg in te schakelen. Die beslissen om Eline weg te halen bij haar moeder, en haar in een instelling te plaatsen. Voor Eline is dit een erg moeilijke periode: ze loopt vaak weg en gaat steeds op zoek naar mensen die haar eenzaamheid kunnen doen verdwijnen. Jammer genoeg zijn dit steeds de verkeerde mensen. Via Facebook komt ze uiteindelijk in contact met een paar oudere jongens, die veel begrip voor haar tonen en het verschrikkelijk vinden dat ze geen mama of papa heeft die voor haar zorgen. Ze stellen voor dat ze na schooltijd even iets bij hen komt drinken, samen met een vriendin. Eline voelt zich gevlend en gaat samen met haar beste vriendin uit de instelling in op hun aanbod. Het wordt een leuke avond, en er volgen er meerdere. Wanneer Eline bij de jongens is, heeft ze een gevoel van vrijheid dat ze nog nooit heeft gehad, weg van de strikte regels van de instelling.

Maar na een tijdje beginnen de jongens seksuele gunsten te vragen aan Eline en haar vriendin. Wanneer ze weigeren, dreigen de jongens ermee hen terug naar de instelling te sturen. Dat is het laatste wat ze willen, dus gaan ze er op in. De jongens die in het begin zo lief en begripvol waren, beginnen steeds harder te worden, tot Eline hen niet meer herkent. Ze beginnen haar te vernederen en te kleineren, door haar lelijk te noemen en erop te wijzen dat ze bij niemand terecht kunnen. Door Eline zo te kleineren, krijgen ze veel macht over haar, zodat ze op den duur kunnen dicteren wat zij moet doen. Ze heeft geen geld, geen telefoon, en haar vriendin heeft ze al weken lang niet meer gezien. Op een moment sturen ze Eline naar een hotel, met wat vrienden. Ze geven haar alcohol en wat drugs, zodat ze in een roes belandt en zich nog weinig herinnert van wat er gebeurd is. De dag erna krijgt ze een hoop berichtjes en telefoontjes van de jongens om haar complimentjes te geven en te vertellen hoe mooi ze is. Zo gaat het maandenlang op en af: de ene dag is ze de hoer, de andere dag is ze het mooiste meisje van de stad. Ondertussen regelen ze afspraakjes met verschillende jongens. Wanneer Eline er nog maar aan denkt om te vertrekken, vinden ze wel een manier om haar bang te maken - door te dreigen haar terug te sturen naar de instelling, of door te zeggen dat ze haar zus zouden ontvoeren. Ze wisten precies hoe laat en waar zij naar school ging. Een paar keer wordt Eline opgepakt door de politie, waarna ze kamerarrest krijgt in de instelling omdat ze is weggelopen. Daarna moet ze weer meteen in het normale leven stappen, alsof er niks is gebeurd. Zondagavond door de politie terug naar de instelling gebracht - maandagochtend weer naar school. Maar de jongens zijn goed op de hoogte van Eline is, en na school staan ze haar weer op te wachten.

M 6: Oorzaken en gevolgen van GBV

Korte omschrijving van de module

- Inzicht in de onderliggende oorzaken van GBV
- Begrip van de gevolgen van GBV
- Begrip van de voornaamste mythes rond het onderwerp van GBV en de mogelijke impact op het behandelen van GBV-gevallen.

Te ontwikkelen soft skills

Teamwork, communicatie, leiderschap, kritisch denken, coöperatieve probleemoplossing, verzamelen en analyseren van gegevens, empathie, analyse, groepsreflectie.

Module 6 Handout 1 Opdrachtformulier

PowerPoint van krantenkoppen en artikelen over GB

(begeleiders gebruiken hiervoor actuele nieuwsitems uit hun eigen landen en deze vergelijken met de bevindingen van de leerlingen)

Laptop - projector

Benodigde materialen

Voorgestelde voorbereiding

Zie “Vooraleer van start te gaan...praktische aanbevelingen” op p. 12

Verwelkoming en introductie

Specifiek voor deze module: probeer zoveel mogelijk verbanden te vormen tussen de bevindingen van de leerlingen en de voorbereide presentatie van de begeleiders.

Communicatie hindernissen

Alle leerlingen worden gevraagd op een rij te gaan staan waarin ze gericht zijn naar de persoon voor hen en hun rug hebben naar de persoon achter hen. De laatste persoon in de rij krijgt een geschreven boodschap met een actie die ze moeten ondernemen (bijv. Ik was aan het fietsen en viel). De persoon tikt op de schouder van de persoon voor hem en wanneer deze zich omdraait voert hij de actie uit. De persoon draait zich dan weer om en de tweede persoon tikt op de schouder van de derde persoon, enzovoort. Tot slot bekijkt iedereen hoe de initiële scene veranderd is.

Video's van de uitvoering van de oefening:

<https://www.youtube.com/watch?v=DOE614d2pm8>

<https://www.youtube.com/watch?v=D-YHC8b6Hjk>

Dit is een luchtige manier om te tonen hoe communicatie verstoord kan worden bij het toepassen van onze eigen filters. Het onderwerp zou echter wel opnieuw teruggekoppeld moeten worden aan GBV en hoe sommige media meningen over GBV kunnen beïnvloeden door de zaken op een bepaalde manier weer te geven.

De onderliggende oorzaken van GBV

Begeleiders vragen de leerlingen hun opdracht van de vorige module toe te lichten en samen met hem na te denken over hoe de media en de samenleving over het algemeen omgaan met gewelddadige incidenten. Om de bespreking in goede banen te leiden kan je de voorbereide PowerPoint met krantenkoppen en – artikelen projecteren. Als leerlingen het moeilijk hebben met input en bemerkingen te geven, kunnen volgende leidende vragen helpen:

- Hoe wordt het slachtoffer over het algemeen weergegeven?
- Hoe wordt het dader over het algemeen afgeschilderd?
- Welke opmerkingen worden gegeven door mensen die de dader/slachtoffer kennen?

- Denk je dat deze narratief geweld veroorzaakt?
- Hoe wordt geweld benaderd in onze samenleving naast onze media?
- Welke impact zou deze weerspiegeling door de media kunnen hebben over het aangeven van GBV-gevallen? Hoe zit het met het bieden van steun?

Tijdens de hele discussie proberen begeleiders een specifieke focus leggen op het onderzoeken van onderliggende oorzaken van GBV in onze samenleving. Samen met de leerlingen wordt volgende vraag beantwoord worden: Wat zijn de onderliggende redenen voor GBV?

Gevolgen van GBV

De begeleiders zouden moeten zoeken naar een of meerdere casestudies van media weergaves/ communicaties over GBV op scholen/bij tieners. Dit materiaal kan print of online zijn of een video. Tijdens de module projecteer je het of geef je de leerlingen afgedrukt. Laat hen het verhaal lezen of de video bekijken en bespreek het daarna en vraag door op de eerdere vragen. Vraag enkele vrijwilligers om toe te lichten wat er in de casestudie gebeurt en vraag of het verhaal realistisch is in hun context of niet? Vraag hen ook naar ontbrekende verbanden, interpretaties, invloeden over de sociale en culturele opvattingen van GBV, als het artikel/de video de journalistieke deontologie al dan niet respecteert. Begeleiders zouden de discussie moeten sturen naar de gevolgen van GBV in de voorgestelde case waarbij de case op drie verschillende niveaus geanalyseerd wordt: individueel, familie en gemeenschap.

Begeleiders kunnen hiervoor de volgende sturende vragen stellen:

- Hoe voelt de protagonist van het verhaal zich?
- Wat zijn de gevolgen op korte of lange termijn voor hem/haar (vanuit een emotioneel oogpunt)?
- Denk je dat er consequenties zullen zijn voor zijn/haar actieve deelname in hun sociale leven?
- Zullen er gevolgen zijn voor zijn/haar relatie met familie?
- Zijn er gevolgen voor de relaties in het algemeen met de familie?
- Hoe veranderen de vriendschappen van het slachtoffer?
- Zijn er gevolgen voor hoe het slachtoffer zich binnen zijn/haar gemeenschap?
- Wat is de sociale kost van GBV met betrekking tot gezondheidsdiensten, bijstand en veiligheid?
- Welke soort relatie zal het slachtoffer van geweld hebben met haar gemeenschap?
- Wat is de invloed van GBV op de actieve deelname van het slachtoffer in de gemeenschap?

Begeleiders zouden ook specifiekere vragen moeten stellen op basis van de gekozen casestudie.

Tijdens de discussie is het belangrijk te wijzen op het feit dat GBV gevolgen heeft op verschillende niveaus: het treft mensen privé maar ook hun publieke leven en heeft een impact op de maatschappij in het algemeen. Het treft niet enkel het individu maar ook zijn/haar familie en gemeenschap. Na de bespreking (max. 30 minuten) zouden leerlingen opgedeeld moeten worden in kleinere groepen en geef hen 15 minuten om memes/GIFs/social media afbeeldingen te maken die de boodschap over de onaanvaardbare oorzaken en gevolgen van GBV op de wereld uitdragen. Leerlingen kennen waarschijnlijk wel al enkele gratis online tools om te gebruiken, maar begeleiders kunnen onderstaande gebruiken:

- <https://makeameme.org/>
- <https://giphy.com/>
- <https://www.canva.com/>
- <https://imgflip.com/memegenerator>

De online tools kunnen gebruikt worden op de computer en op smartphones. Wanneer je geen toegang hebt tot de online tools, kan je offline werken, zoals met een tekening of collage (in dat geval, vergeet niet de nodige materialen mee te brengen).

Afronden van de module

Opmerkingen voor begeleiders

Onderzoek de media grondig tijdens het selecteren van relevante casestudies. Idealiter zou je een verhaal selecteren met betrekking tot tieners die relevant zijn voor hen, maar je kan ook casussen selecteren die mensen van alle leeftijden treffen. Dit is ook een optie als introductie van de belangrijkste mythes over GBV: dat het enkel arme vrouwen raakt, die niet hoger opgeleid zijn, die geen middelen hebben, die tot minderheidsgroepen behoren, etc. Zorg ervoor dat je tijd vrijmaakt om de resultaten van het

groepswerk te delen aan het einde van de module of het begin van de volgende module.

Koppel steeds terug naar het resultaat van hun opdracht voor deze module en benadruk de dingen die ze niet opmerkten tijdens het voorbereiden. Vergeet verder niet te verwijzen naar het resultaat aan het einde van de module en vraag hen of ze het nu beter begrijpen dan tijdens de initiële voorbereiding.

Opdracht

Aan het einde van de module wijzen begeleiders op het feit dat geweld niet enkel op een fysieke manier voorkomt, maar ook in de virtuele wereld aanwezig is. De opdracht wordt opgebouwd vanuit een vraag om hun virtuele wereld te bekijken vanuit de invalshoek van mogelijk risicovol gedrag. De leerlingen zouden hun eigen individuele lijst moeten opstellen op basis van Module 6 Hand-out 1 – Opdrachtformulier. Aan het einde van elke dag gedurende een week worden ze gevraagd na te gaan of ze online ri-

sicovol gedrag tegenkwamen. Aan het einde van de week moeten ze in kaart brengen hoe vaak ze te maken krijgen met risicovol gedrag en op welke gebieden deze het meest voorkomen. Elk van hun zet een actieplan op om deze handelingen te beperken en deze toelichten en bespreken aan het begin van de volgende module. Maak een lijst van de meest relevante risico's aan de hand van het bijgevoegde document. Probeer de focus te leggen om de risico's waarvan je weet dat ze bestaan met een lokale focus.

Methodologische referentie

Groepswerk, brainstormen, probleemstelling en -oplossing, analyse van casestudies

Thematische referenties

School-based violence prevention

<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/324930/9789241515542-eng.pdf?ua=1>

Gender Matters

http://www.eycb.coe.int/gendermatters/pdf/GenderMatters_EN_2013.pdf

NOTITIE

MODULE 6

Opdracht

Handout 1

Facebook

Waar heb ik het vandaag voor gebruikt? (vul in voor een volledige week)	Heb ik gevaarlijk gedrag vertoond?	Zou dit gedrag schadelijk kunnen zijn voor mij?	Hoe kan ik de risico's beperken?

Instagram

Waar heb ik het vandaag voor gebruikt? (vul in voor een volledige week)	Heb ik gevaarlijk gedrag vertoond?	Zou dit gedrag schadelijk kunnen zijn voor mij?	Hoe kan ik de risico's beperken?

TikTok

Waar heb ik het vandaag voor gebruikt? (vul in voor een volledige week)	Heb ik gevaarlijk gedrag vertoond?	Zou dit gedrag schadelijk kunnen zijn voor mij?	Hoe kan ik de risico's beperken?

Youtube

Waar heb ik het vandaag voor gebruikt? (vul in voor een volledige week)	Heb ik gevaarlijk gedrag vertoond?	Zou dit gedrag schadelijk kunnen zijn voor mij?	Hoe kan ik de risico's beperken?

Skype

Waar heb ik het vandaag voor gebruikt? (vul in voor een volledige week)	Heb ik gevaarlijk gedrag vertoond?	Zou dit gedrag schadelijk kunnen zijn voor mij?	Hoe kan ik de risico's beperken?

Email

Waar heb ik het vandaag voor gebruikt? (vul in voor een volledige week)	Heb ik gevaarlijk gedrag vertoond?	Zou dit gedrag schadelijk kunnen zijn voor mij?	Hoe kan ik de risico's beperken?

Whatsapp

Waar heb ik het vandaag voor gebruikt? (vul in voor een volledige week)	Heb ik gevaarlijk gedrag vertoond?	Zou dit gedrag schadelijk kunnen zijn voor mij?	Hoe kan ik de risico's beperken?

Messenger

Waar heb ik het vandaag voor gebruikt? (vul in voor een volledige week)	Heb ik gevaarlijk gedrag vertoond?	Zou dit gedrag schadelijk kunnen zijn voor mij?	Hoe kan ik de risico's beperken?

M 7: Cyberpesten en cybergeweld

Korte beschrijving van de module

- Herkennen van het nut en het gevaar van het internet;
- Verschil kennen tussen veilig en onveilig gedrag op het internet;
- Begrijpen van de belangrijkste acties die genomen moeten worden voor een betere bescherming in de online omgeving;
- Begrip van wat cyberpesten is, de oorzaken en gevolgen en hoe het voorkomen kan worden.

Te ontwikkelen soft skills

Teamwork, communicatie, leiderschap, kritisch denken, coöperatieve probleemoplossing, verzamelen en analyseren van problemen, empathie, analyse, groepsreflectie.

Module 7 Handout 1
Eenvoudig of moeilijk?

PowerPoint met de bevindingen voor de 'Ik weet wie je bent!' activiteit

Benodigde materialen

Voorgestelde voorbereiding

Zie "Vooraleer van start te gaan...praktische aanbevelingen" op p. 12

Verwelkoming en introductie

Specifiek voor deze module: de begeleiders komen voortdurend terug op de opdracht tijdens deze module.

Snelle inleidingen

Alle leerlingen worden in twee lange rijen opgedeeld (Rij A en zij B). Ze worden gevraagd om voor elkaar te gaan staan en elk paar heeft 30 seconden om iets met hun partner te delen, iets dat hun partner nog niet over hen weet. Rij A blijft staan, rij B schuift door. Elke keer dat de 30 seconden afgelopen zijn, schuiven de mensen in rij B door naar de volgende persoon. Eens de oefening afgelopen is worden de leerlingen gevraagd hoe ze met de oefening omgingen en of ze het gevoel hebben dat ze veel te weten zijn gekomen over de personen

waar ze mee gesproken hebben. Ze worden gevraagd wat het niveau is van de vergaarde kennis: is het oppervlakkige info of diepgaande? Hebben ze de kans gehad om door te vragen, er dieper op in te gaan, vragen te stellen? De info wordt dan vergeleken met de informatie die we via sociale media krijgen en hoe we sociale media gebruiken om onszelf voor de stellen aan de wereld. Is dat zoals we echt zijn? Zijn er filters die social media ons geeft die de analyse van kennis over anderen beïnvloeden?

De voordelen en risico's van het gebruiken van het internet

Begeleiders gaan van start met de volgende vragen:

- Wie surft er minstens 1 keer per week op het internet?
- Wie surft er elke dag op het internet?
- Waar gebruik je het vooral voor?
- Is het internet een belangrijk aspect in je leven? Zo ja, hoe?

Op welke manier zorg je ervoor dat je veilig bent tijdens het surfen op het internet en het gebruik van sociale media? Op een schaal van 1 tot 5, hoe veilig denk je dat je bent? 1 is helemaal niet veilig en 5 heel erg veilig.

Heb je enkele voorbeelden van hoe het internet gebruikt kan worden op een onveilige manier, gebaseerd op bedenkingen die je had tijdens het vervullen van de individuele opdrachten? Licht ze even toe?

Op basis van de discussie en de antwoorden introduceren de begeleiders de component van de bijbehorende risico's.

Eens de bespreking afgerond werd, tonen begeleiders volgende video over de gevolgen van online posten:

<https://youtu.be/HM5LM-z1MAE>

Na het afspelen en bespreken van de video, worden de leerlingen gevraagd om een reeks vragen te beantwoorden om na te gaan of er dingen zijn die we sneller uiten in een virtuele omgeving en wat dat nu betekent met betrekking tot veiligheid en risico. Om deze aspecten aan te kaarten verwijst je naar Module 7 Hand-out 1 – Eenvoudig of moeilijk? De discussie moet gefocust worden op het feit dat de virtuele realiteit het gevoel kan geven dat er geen gevolgen zijn voor onze daden wanneer we beschermd zijn door de afwezigheid van direct contact. Daarnaast merken we misschien niet even snel welke schade we berokkenen aan anderen.

Ik weet wie je bent

Ter voorbereiding van deze fase van de activiteit kiezen begeleiders drie tot vier willekeurige namen uit de groep en zoekt deze online op. Ze verzamelen alle informatie die ze kunnen vinden over deze leerlingen (via Google, Facebook, Instagram, etc.) en proberen aan te tonen hoeveel

ze te weten kunnen komen over een persoon en hoe eenvoudig het is om een impressie kan vormen ondanks het feit dat een Facebook/Instagram profiel de echte persoon niet vertegenwoordigt. Hoe oppervlakkig of hoe diep is de kennis die we privé en anoniem kunnen verzamelen?

Cyberpesten – grote risico's op het internet

Om de mogelijke gevolgen van cyberpesten aan te tonen kunnen de begeleiders de volgende twee video's tonen en hen in groep bespreken:

- Cyberpesten: <https://youtu.be/vtFU6uR2vNQ>
- Sexten: <https://youtu.be/Yh6uLNdFOow>

De discussie zou gefocust moeten zijn op deze verschillende types van cyberpesten en de achterliggende redenen. De begeleiders tonen hoe leerlingen beschermd kunnen blijven tegen de gevolgen die cyberpesten en sexten kunnen hebben, zeker tijdens de tienerjaren.

Afronden van de module

Opmerkingen voor begeleiders

Zorg ervoor dat je zorgvuldig de namen van de leerlingen kiest. Kies niet voor personen waarvan je denkt dat ze slachtoffers zijn van cyberpesten of mensen waarvan je denkt dat ze niet graag in de belangstelling staan. Op dit moment heb je de groep op een vrij goede manier leren kennen en vertrouw je op je instinct om een keuze te maken. Als je je niet goed voelt bij het kiezen van namen kan je enkele leerlingen vragen om vrijwilliger te zijn voor een oefening, zonder hen te zeggen wat de oefening is of je kan een naam kiezen uit een doos met alle namen in. Leg de betekenis van de oefening uit en wijs op het feit dat iedereen het doelwit

kan worden van negatieve opmerkingen. Samen met de groep probeer je de dynamieken die meespelen in zo'n situatie te achterhalen en verken je wat er gedaan kan worden als zoiets zich voordoet in een virtuele omgeving.

Zorg ervoor dat je altijd weer teruggaat naar het resultaat van hun opdracht voor deze module en benadruk de dingen die ze niet hebben kunnen evalueren bij het voorbereiden van de opdracht. Op het einde van de module kom je hierop terug en vraag je hen of ze het nu duidelijker kunnen zien dan bij het voorbereiden van de opdracht.

Opdracht

Voor de volgende module moeten de leerlingen zich extra bewust zijn van de plaats van de school vanuit het perspectief van alles wat we geleerd hebben tijdens de eerste

6 modules van het programma. Zo zal de volgende module gewijd worden aan de schoolomgeving vanuit een invalshoek van veiligheid voor iedereen.

Methodologische referentie

Coöperatief leren, brainstormen

Thematische referentie

Cyberbullying among young people
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571367/IPOL_STU\(2016\)571367_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571367/IPOL_STU(2016)571367_EN.pdf)

MODULE 7

Handout 1

Makkelijk of moeilijk?

Een nummer vragen

Persoonlijk	Via telefoon	SMS	Chat

Liegen

Persoonlijk	Via telefoon	SMS	Chat

Sorry zeggen

Persoonlijk	Via telefoon	SMS	Chat

Zeggen dat je iemand graag ziet

Persoonlijk	Via telefoon	SMS	Chat

Over seks praten

Persoonlijk	Via telefoon	SMS	Chat

Kritiek uiten

Persoonlijk	Via telefoon	SMS	Chat

Boos zijn

Persoonlijk	Via telefoon	SMS	Chat

Geheimen vertellen

Persoonlijk	Via telefoon	SMS	Chat

Pesten

Persoonlijk	Via telefoon	SMS	Chat

Een relatie beëindigen

Persoonlijk	Via telefoon	SMS	Chat

DEEL 3

Een GBV-vrije school en gemeenschap omgeving creëren

Doelstellingen van dit deel

- Het toetsen van de visie van de leerlingen over veilige en onveilige plaatsen en hun vermogen om nieuwe manieren voor het nemen van gepaste acties in gevallen van geweld en GBV te stimuleren;
- De leerlingen uitrusten met kennis over het beschikbare gemeenschapsinterventiesysteem voor gevallen van GBV en de manieren waarop ze beroep kunnen doen op dat systeem.

M 8: Veilige plaatsen en gezonde relaties tijdens de tienerjaren

Korte omschrijving van de module

- Beoordelen van veilige en onveilige plaatsen binnen de school;
- Begrijpen hoe onveilige plaatsen omgevormd kunnen worden tot veilige ruimtes;
- Onderzoeken van verschillende opvattingen van meisjes en jongens over dezelfde plaats alsook van tieners met verschillende identiteiten.

Te ontwikkelen soft skills

Teamwork, communicatie, leiderschap, kritisch denken, coöperatieve probleemoplossing, verzamelen en analyseren van problemen, empathie, analyse, groepsreflectie.

Geschreven richtlijnen voor de groepsopdracht

(één kopie voor elke groep)

Begeleiders kunnen een plattegrond afdrukken van de school of aan de leerlingen vragen er een te tekenen

Benodigde materialen

Voorgestelde voorbereiding

Zie "Voorleer van start te gaan...praktische aanbevelingen" op p. 12

Verwelkoming en introductie

Ricordate anche ai e alle partecipanti l'incarico assegnato durante il modulo precedente che sarà fondamentale durante le fasi successive del modulo.

De warme chocolade rivier

Begeleiders leggen uit dat de leerlingen dat ze een groepstaak zullen krijgen, waarbij alle groepsleden elkaar moeten ondersteunen en moeten samenwerken om naar veiligheid te geraken. Ze moeten een warme chocoladerivier oversteken en de enige hulp die ze hebben zijn magische koekjes om op te staan. Je geeft aan waar de rivier begint en eindigt. Idealiter bestaan teams uit 8-10 leden, je kan dus 2 tot 3 groepen vormen afhankelijk van het aantal leerlingen. Elk teamlid krijgt een magisch koekje om op te stappen (wat simpelweg een blad papier kan zijn of een papier met een koekje op geprint, enz.) en ze moeten een manier vinden om de rivier over te steken waarbij ze de belangrijkste regel respecteren: alle koekjes die de grond raken moeten

ten alle tijden worden aangeraakt. Als het koekje niet aangeraakt wordt, wordt het weggenomen door de begeleiders waardoor het enkel moeilijker wordt voor het team om over te steken.

Voorbeeldvideo:

<https://www.youtube.com/watch?v=gMjxZglpgUc>

De ijsbreker kan uitgewerkt worden rond het onderwerp van de module: wat heeft het team gedaan om ervoor te zorgen dat alle teamleden veilig uit de rivier geraken? Hoe werkten ze samen en hielpen ze elkaar in deze taak? Wat werkte? Wat werkte niet?

Is onze school veilig voor iedereen?

De leerlingen worden verdeeld in 5 groepen. Elke groep krijgt de taak om een uitgebreide schoolkaart (inclusief klaslokalen, toiletten, gangen, gymzalen, refters, speelplaatsen, omgeving, etc.) op te stellen vanuit de opvatting veilige vs. onveilige plaatsen. Tijdens de beginfase leggen de begeleiders de oefening uit waarbij ze erop wijzen dat de notie van veiligheid erg subjectief en persoonlijk is en dat pesterijen of geweld kunnen voorkomen op sommige plaatsen waar het onzichtbaar blijft voor anderen. Daarom is het erg belangrijk om te benadrukken dat de oefening bedoeld is om individuele verhalen te onderzoeken en geen ervaringen stil te zwijgen, maar eerder de kans te geven om deze openlijk te delen en oplossingen te zoeken.

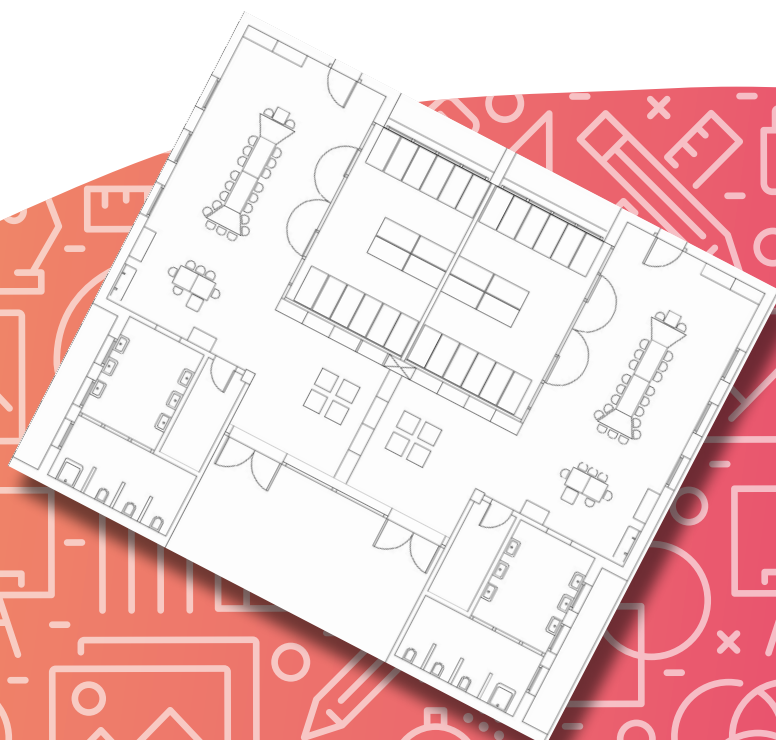
De groepsleden bespreken hun veiligheidservaringen in deze contexten door de volgende vragen te beantwoorden:

- Wat is er gebeurd?
- Waarom voelden ze zich veilig?
- Waarom voelden ze zich onveilig?

- Wat zou er gedaan kunnen worden om een onveilige plaats weer veilig te doen voelen?

Na maximum 20 minuten deelt elke groep veilige vs. onveilige schoolkaart met de rest. Na de presentatie worden de leerlingen, onder leiding van de begeleider, gevraagd om de gelijkenissen tussen de kaarten te bespreken en aan te geven (rode en groene gebieden), discrepanties tussen de kaarten en de mogelijke oplossingen die geopperd werden door de groepen. De discussies zullen rond volgende opgebouwd worden:

- Is het mogelijk dat, aangezien sommige plaatsen veilig zijn voor ons, we niet zien dat deze misschien onveilig zijn voor anderen? Waardoor zien we dit niet?

Laten we de school veilig maken voor iedereen!

De leerlingen worden gevraagd om terug in de 5 groepen van het begin van de module te gaan. Elke groep moet minstens 3 mogelijke oplossingen zoeken voor een van de genoemde problemen. Begeleiders drukken op voorhand een hand-out af met de volgende sturende vragen voor elke groep:

- Welke categorie wordt het ergste getroffen door dit probleem?
- Wat zouden de gevolgen van dit probleem kunnen zijn?
- Wie zou aan de alarmbel kunnen trekken bij dit probleem?
- Wie zou dit probleem kunnen oplossen?
- Welke middelen zijn er nodig om dit probleem op te lossen?

- Noem minstens 5 stappen die genomen moeten worden bij het oplossen van het probleem.
- Wie heeft het meeste baat bij het oplossen van het probleem? Hoe zou hun leven verbeterd worden?

Vraag de leerlingen een blad te maken met hun probleem op en oplossingen en haal deze na de workshop op. De plattegronden die door de leerlingen gemaakt worden maar ook de vermelde problemen en oplossingen zouden gedeeld moeten worden met school-medewerkers en zullen gebruikt worden tijdens het opstellen van specifieke school-procedures om met GBV om te gaan.

Beëindigen van de module

Opmerkingen voor begeleiders

Bereid de ondersteuning van de kaarten en de hand-outs op voorhand voor om te gebruiken tijdens de uitvoering van de oefening. Zorg er ook voor dat je met voorbeelden kan uitleggen wat de betekenis van onzichtbare plaatsen is voor ons. Het is erg belangrijk dat ze plaatsen kunnen bekijken vanuit het oogpunt van mensen met andere identiteiten, waarvan sommigen meer te krijgen met vooroordelen, stereotypering, discriminatie en haatgevoelens. Idealiter kan je hen bij de start van de oefening enkele voorbeelden van de kaarten waar ze in andere scholen aan

werkten te tonen (ook van scholen uit andere landen), om invalshoeken van andere leerlingen te visualiseren. Het is ook erg belangrijk om te benadrukken dat het bespreken van veilige plaatsen niet zozeer bedoeld is in termen van beveiliging, zoals bijv. het hangen van camera's te installeren om daders te straffen. Met de term veilig bedoelen we inclusief, waar iedereen vrij is om zichzelf te uiten zonder angst voor vooroordelen te hebben. Diversiteit zou gezien moeten worden als toegevoegde waarde en niet als een probleem dat aangepakt moet worden.

Opdracht

Na de veiligheidsaudit van de school, vragen de begeleiders de leerlingen om na te denken over de bestaande middelen op gemeenschapsniveau. Het volgende discussiethema zal ingeleid worden als volgt: 'Vandaag hebben we reeds besproken hoe veilig of onveilig onze school is, maar we moeten steeds in het achterhoofd houden dat scholen deel uitmaken van een grotere gemeenschap en dat de hele samenleving een belangrijke rol heeft in het aanpakken van GBV. Er zijn openbare diensten, instellingen en vzw's die in het veld van GBV alsook in jouw gemeenschap actief zijn; weet je welke deze zijn?'

Voor deze opdracht verdelen de begeleiders de leerlingen op in groepen van 5. Ze worden gevraagd om onderzoek te doen naar wat er gedaan wordt aan GBV binnen hun gemeenschap. Leerlingen worden hierbij aangemoedigd om te zoeken naar folders, video's en andere materialen. Indien mogelijk kunnen ze ook relevante betrokkenen interviewen over hun bezigheden in het veld van preventie en bestrijding van GBV. De zoektocht zou tot een creatief resultaat moeten leiden dat aan het begin van module 9 getoond wordt. De presentatie ervan zou niet langer dan 5 minuten mogen duren.

Methodologische referentie

Coöperatief leren, brainstormen, probleemstelling en -oplossing

Thematische referenties

Safe and welcoming schools

<http://www.endvawnow.org/en/articles/1756-safe-and-welcoming-schools-.html>

Global Guidance on School-Related Gender-based Violence

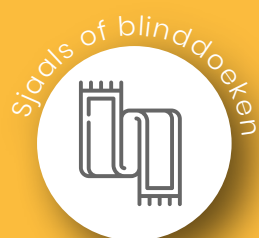
<https://www.paho.org/hq/dmdocuments/2017/violence-against-women-2017-03ws-schoolrelated-gender-based-violence-guidance-UNESCO-UNWomen.pdf>

M 9: Scholen en gemeenschappen vrij van GBV

Korte beschrijving van de module

- Verdiepen van de kennis over plaatselijke diensten en plaatsen om GBV aan te pakken;
- Begrijpen hoe de gemeenschap omgaat met GBV en bewustzijn en gevoeligheid creëren met betrekking tot wat er is en wat er nog steeds nodig is of ontbreekt;
- Voorbereiden van leerlingen om tussen te komen in mogelijke GBV gevallen en te weten welke instellingen ze zouden moeten aanspreken;
- Het ontwikkelen van de vaardigheid om actief op te treden om een onrechtvaardigheid/ een inbreuk op de mensenrechten aan te pakken.

Te ontwikkelen soft skills

Teamwork, communicatie, leiderschap, kritisch denken, coöperatieve probleemoplossing, verzamelen en analyseren van problemen, empathie, analyse, groepsreflectie.

Lijst van verantwoordelijkheden van elk van de GBV-diensten en instellingen relevant op plaatselijk niveau (afhankelijk van de gekozen activiteit)

Een internetverbinding en minstens een smartphone

in elke groep als de activiteit gedaan wordt aan de hand van een online kaart (afhankelijk van de gekozen optie)

Grote kaart van de regio

als de activiteit offline uitgevoerd wordt (afhankelijk van de gekozen optie)

Geschreven richtlijnen voor de opdracht (een kopie voor elke groep)

Voorgestelde voorbereiding

Zie "Vooraleer van start te gaan...praktische aanbevelingen" op p. 12

Verwelkoming en introductie

Gesynchroniseerd werken – de waarde van het samen functioneren

Door middel van een leuke, luchtige oefening doen we leerlingen beseffen hoe belangrijk communicatie is wanneer je werkt aan een gemeenschappelijk doel. Begeleiders nemen sjaals of blinddoeken mee voor alle leerlingen en 9 gekleurde ballen (3 rode, 3 blauwe, 3 gele) en 3 plastic kommen of emmers (1 rode, 1 blauwe, 1 gele). De grote groep wordt onderverdeeld in 3 kleinere groepen, elk van hen wordt geblinddoekt buiten de laatste persoon van de groep, die zal kunnen zien tijdens de oefening. Hun taak is om samen te werken om ervoor te zorgen dat ze hun ballen

kunnen verzamelen en in de kom/emmer te steken. De teams zullen elk een kleur toegewezen krijgen waarvan ze de ballen moeten verzamelen en van de kom waar ze deze moeten instoppen. Aan het einde van de oefening benadrukken begeleiders het belang van samen te werken naar een gemeenschappelijk doel en de manier waarop een gemeenschappelijk doel hebben de groepscohesie en het functioneren van de groep beïnvloedt.

Kijk de volgende video ter verduidelijking:

<https://www.youtube.com/watch?v=93yqu-1Zb10>

Beschikbare ruimtes en diensten voor vrouwen binnen onze gemeenschap (fase 1)

De begeleiders vragen de leerlingen om de resultaten van de opdracht van module 8 te geven. Elke groep krijgt maximum 5 minuten om deze toe te lichten. Tijdens de presentaties worden er een of meerdere vrijwilligers aangeduid die notities moeten nemen over wat er aangehaald wordt, zeker wanneer de presentatie geen grafische elementen heeft zoals een PowerPoint, etc. Nadat elke groep hun werk heeft toegelicht vraagt de begeleider of de leerlingen gelijkenissen/

verschillen opmerken in de genoemde plaatsen of diensten en of er iets hen heeft verrast en/of er iets ontbreekt.

Indien er bij fase 2 een externe spreker betrokken wordt, raden we aan om deze persoon al te betrekken in de eerste fase, om de uitwisseling en reflectie participatief en interactief te maken.

Wie doet wat? (fase 2)

Voor de volgende fase van de oefening moeten begeleiders een keuze maken uit de volgende opties, afhankelijk van wat ze best achten voor de groep.

Optie 1

Rekening houdend met de vorige resultaten, benadrukken de begeleiders het belang van een nauwe samenwerking om op een gepaste manier een GBV incident aan te pakken en op te lossen, waarbij alle instellingen hun eigen werk te doen hebben en ze echter wel beïnvloed worden door het werk van anderen en door mogelijke versturende elementen die een impact hebben op ieders werk.

Alle leerling worden onderverdeeld in groepen van 4 of 5. Elke groep ontvangt een pakje gemengde stukken papier van de begeleider. Elk papier vertegenwoordigt de bevoegdheden van de instellingen die een mandaat hebben in gevallen van GBV (bijvoorbeeld de politie, de diensten voor kinderscherming, gespecialiseerde onderzoeksdiensten, rechtbanken alsook de ngo's die werkzaam zijn in het voorkomen van GBV en beschermen van slachtoffers, enz.). De bevoegdheden worden overgenomen van de relevante wetgeving, vertaald naar verstaanbare taal wanneer ze anders moeilijk te verstaan zijn en worden op een blad papier geschreven. Het aantal papieren hangt af van het aantal instellingen die genoemd worden. Daarna wordt elk papier

in tien stukken geknipt (we vinden bijvoorbeeld 10 bevoegdheden van de politie en schrijven deze op een papier, het papier zal dan geknipt worden in 10 repen – een voor elke bevoegdheid van de politie). Als we bijvoorbeeld 5 relevante instellingen hebben en deze elk 10 bevoegdheden hebben, dan krijgt elke groep 50 stukken papier met bevoegdheden die door elkaar gehaald worden. Hun taak is om de bevoegdheden juist te ordenen – om aan te geven wat de politie doet, wat kinderscherming doet, wat ngo's doen, enz.

Eens iedereen klaar is, vraagt de begeleider elke groep hun bevindingen toe te lichten. Wanneer ze allemaal aan de beurt geweest zijn moeten ze de resultaten van hun opdracht van de vorige module vergelijken met hun bevindingen nu en nagaan of er hiaten waren.

De begeleiders geven de groepen verdere correcte informatie volgens de manier waarop het systeem functioneert. De bevoegdheden worden rechts naast de instellingen geplaatst en de begeleiders laten ook zien hoe de instellingen met elkaar verbonden zijn om een coherent interventiesysteem voor GBV gevallen te vormen.

Optie 2

Dit uur kan ook helemaal gewijd worden aan speciale gastsprekers. De begeleiders gaan na welke gastsprekers uitgenodigd kunnen worden voor deze module en geven hen informatie over het project en de doelstellingen van de huidige module. Het wordt aangeraden dat de gastsprekers verschillende ervaringen hebben binnen het werkgebied en dat ze de voornaamste aspecten van hun werk kunnen to

elichten. Ze zullen niet enkel hun instelling/organisatie/dienst voorstellen, maar zullen de leerlingen ook helpen bij het begrijpen van hoe het systeem werkt en geven hen een duidelijke manier om GBV aan te pakken (kindermishandeling, geweld, mensenhandel, enz.). De leerlingen mogen hierbij ook vragen stellen.

Optie 3

Begeleiders vragen leerlingen om een participatieve kaart te maken van de beschikbare lokale diensten en plaatsen (in de buurt of stad), waarin alle plaatsen en diensten die ze bij hun eerdere onderzoek vonden. Google Maps biedt de mogelijkheid om persoonlijke kaarten te maken. De nodige technische instructies vind je hier:

<https://www.google.com/maps/about/mymaps/>

Alle groepen worden gevraagd om op dezelfde kaart met verschillende lagen te werken. Vooraleer ze starten met het ontwerpen van de kaart zouden de begeleiders de informatie die naar voren kwam moeten indelen in bredere categorieën en een specifiek teken/kleur toewijzen aan elke categorie.

Een mogelijke indeling zou de volgende kunnen zijn:

- politie
- centra tegen geweld
- openbare diensten
- maatschappelijke organisaties met een focus op GBV
- ondersteuningsdiensten
- enz.

Het resultaat van deze fase zal een kaart zijn (on- of offline) met alle beschikbare middelen met betrekking tot GBV op een lokaal niveau en een nuttig middel zijn op gemeenschapsniveau. Bovendien zal de kaart verder gebruikt worden in module 10 voor het opstellen van een feministische gemeenschapsgids.

Afronden van de module

Opmerkingen voor begeleiders

Zorg ervoor dat je een goed inzicht heb in de werking van het systeem. Als je gastsprekers hebt, zorg er dan voor dat je de behoeften duidelijk aan hen uitlegt. Zo leg je hen uit dat het geen theoretische of wetenschappelijke conversatie is, maar eerder een informeel gesprek waarbij zij een bron van

informatie zijn voor de leerlingen en hun kennis aanbieden op een duidelijke en interactieve manier. Zorg er ook voor dat je de leerlingen aan het einde van deze module een uitgebreide lijst bezorgt van instanties en organisaties die ze kunnen aanspreken in gevallen van GBV.

Opdracht

Aangezien we gesproken hebben over de beschikbare middelen omtrent GBV op een lokaal niveau, kunnen we binnen onze gemeenschappen verschillende symbolische plaatsen vinden met betrekking tot feminisme, inclusie en de strijd tegen GBV. Voor de volgende module doe je onderzoek naar

symbolische plaatsen binnen jouw gemeenschap! Onder deze symbolische plaatsen vallen onder meer: pleinen, wegen, gebouwen, mensen, lokale organisaties, streetart, posters, stickers, etc. wat voor jou ook maar een betekenis heeft.

Methodologische referenties

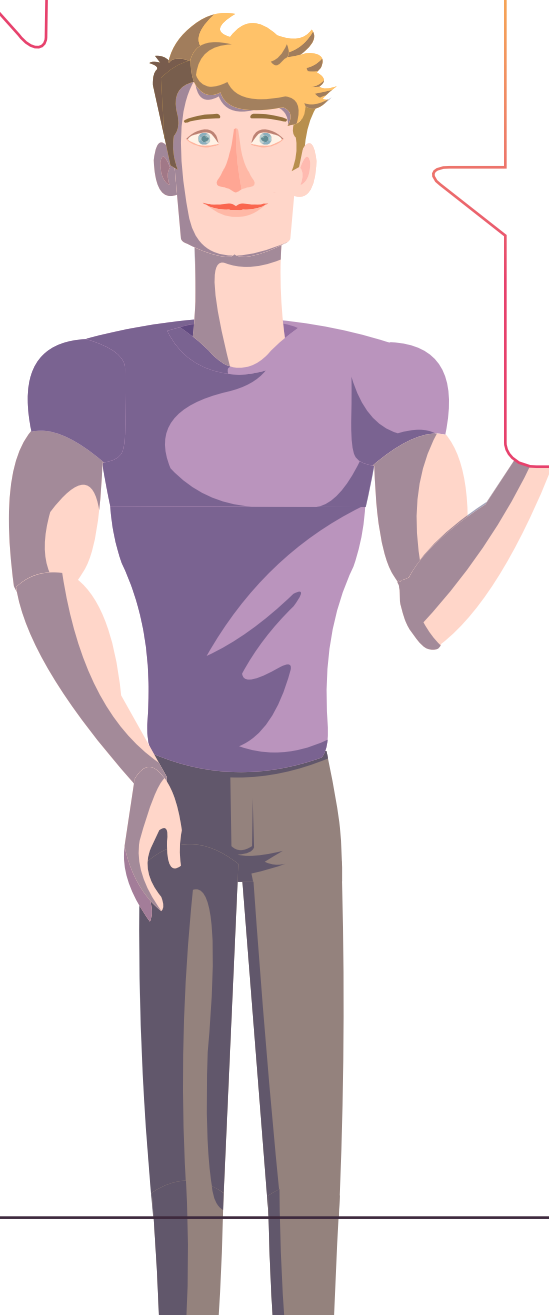
On - en offline documentatie en onderzoek, brainstorming, groepsdiscussie

Thematische referenties

Advies en informatiecentrum seksueel grensoverschrijdend gedrag
<https://www.puntvzw.be/>

Nationaal nummer bij alle vragen over geweld
<https://1712.be/>

Gendergerelateerd geweld, Rosa VZW
<https://rosavzw.be/nl/themas/geweld-en-seksuele-discriminatie/gendergerelateerd-geweld>

NOTITIE

M 10: Scholen en gemeenschappen vrij van GBV

Korte beschrijving van de module

- Kennis uitbreiden van de beschikbare lokale diensten en plaatsen voor vrouwen;
- Het verkennen van plaatsen binnen de gemeenschap vanuit een feministisch/inclusief oogpunt;
- Het identificeren van nieuwe plaatsen binnen de gemeenschap die ze kunnen bezitten en verder gebruiken.

Te ontwikkelen soft skills

Teamwork, communicatie, leiderschap, kritisch denken, coöperatieve probleemoplossing, verzamelen en analyseren van problemen, empathie, analyse, groepsreflectie.

- Module 10 Handout 1
- Feministische plaatsen Identiteitskaart
- Video over het traject van het project

Voorgestelde voorbereiding

Zie "Vooraleer van start te gaan...praktische aanbevelingen" op p. 12

Verwelkoming en introductie

Specifiek voor deze module: De opdracht zal tijdens de latere fase van de module gebruikt worden.

Lokale middelen en hoe deze best te gebruiken

Vanwege de verschillende mogelijkheden en regels die van toepassing zijn in verschillende scholen, zijn er meerdere opties voor deze activiteit; elke begeleider kiest de optie die het best bij de lokale context past.

Optie 1

Een Feministische gids van de Lokale Gemeenschap

Bij deze activiteit worden leerlingen gevraagd om te werken aan het opzetten van een feministische wandeling in hun gemeenschap, die met andere leerlingen, families en lokale actoren uitgevoerd kan worden. Na een korte herhaling van de diensten en plaatsen uit de vorige module, krijgt elke leerling de kans zijn of haar bevindingen uit de opdracht toe te lichten aan de rest van de groep. Deze worden door de begeleider op het bord geschreven of een flipchart papier waarbij er plaats gelaten wordt voor verdere bespreking en input van andere leerlingen.

Verdeel de studenten in minstens 4 groepen en leg de opdracht uit, verder bouwend op de eerder vergaarde kennis en, aan de hand van de eerdere opdracht, maken ze een feministische gids van de lokale gemeenschap. Verdeel de opgenomen plaatsen onder de leerlingen en vraag hen om een identiteitskaart voor elk van hen in te vullen. Ze kunnen hun smartphones of, waar mogelijk, schoolcomputers gebruiken om informatie te verzamelen indien nodig.

De leerlingen kunnen deze thuis verder afwerken om zo

genoeg tijd te hebben voor de evaluatieactiviteiten en deze naar de begeleiders te sturen via mail.

Wanneer je kiest voor deze optie verwijst dan naar Module 10 Hand-out 1 – Feministische plaatsen Identiteitskaart

Deze activiteit is gekoppeld aan het Youth For Love Peer-to-peer programma, waarbij de feministische wandeling verder uitgewerkt en geïmplementeerd wordt binnen de set van voorgestelde activiteiten.

The Youth For Love Peer2Peer Toolkit geeft leerlingen praktische richtlijnen over hoe activiteiten voor leeftijdsgenoten moeten opgezet worden en een reeks van creatieve activiteiten worden gegeven in het kader van campagne voering, bewustzijn creëren en advocatuur.

Ook raden we sterk aan om alle componenten van het Youth For Love programma te implementeren. Indien je geen peer2peer activiteiten voorziet kan je overwegen om de feministische wandelingen te doen als een laatste evenement van het project waarbij je andere leerlingen, families en relevante lokale actoren betreft. Als dit het geval is, zie module 11.

Optie 2

Afhankelijk van de kennis over de groep die de begeleiders hebben zullen ze kiezen tussen de open boek methode of de wereld café methode. Bij deze methoden nodigen de begeleiders gastsprekers van lokale instellingen en/of organisaties die werken binnen het veld van GBV uit.

Open Boek – elke leerling wordt gevraagd om een Open Boek te kiezen die ze graag zouden lezen. Zodra de groepen gevormd worden (idealiter met een gelijk aantal leerlingen), daarna gaan de leerlingen en het Open Boek een wandeling maken in de school (indien mogelijk) of op het schoolplein (indien mogelijk) en bespreken het werk van het Open Boek, hun ervaringen met het aanpakken van GBV, uitzonderlijke moeilijkheden en hoe deze overkomen kunnen worden alsook de dingen die moeten veranderen op maatschappelijk, individueel en groepsniveau worden om de situatie voor slachtoffers van GBV te verbeteren, maar ook om gevallen beter te kunnen voorkomen. De Open Boeken zullen op vo-

orhand voorbereid worden zodat ze voor interactie kunnen zorgen en op een gepaste manier vragen te kunnen beantwoorden. De leerlingen mogen eender welke vraag stellen. Elke groep mag het Open Boek maximum 15 minuten uitleenen, daarna kunnen ze een nieuw Open boek huren.

Wereld Café – de groep wordt opgedeeld in een even aantal leerlingen. Er zouden evenveel groepen als gastsprekers moeten zijn. Elke groep gaat naar een van de gastsprekers en heeft een gelijkaardige discussie als in het geval van het Open Boek. De gasten zorgen ervoor dat ze de leerlingen zoveel mogelijk hulpvolle informatie geven over de manier waarop GBV waargenomen wordt door de lens van een professional. Zo wijden ze uit over hoe het aangepakt wordt, wat er nog gedaan moet worden, hoe tieners kunnen steunen en individueel en als groep kunnen handelen, etc. Elke groep besteedt 15 minuten per tafel waarna ze doorschuiven naar een andere tafel.

Zelf-evaluatie: waar sta je nu?

De begeleiders bereiden zich voor en geven elke leerling een papier en een enveloppe en leggen uit wat ze ermee moeten doen. Alle leerlingen moeten zichzelf een brief schrijven. In deze brief moeten ze nadenken over hoe ze veranderd zijn doorheen het project en moeten minstens één persoonlijk voornemen opschrijven voor het einde van het jaar. Ze moeten in deze brief naar zichzelf hun persoonlijke engagement schrijven en geven hiervoor alle nodige stappen die genomen moeten worden om hun doel te bereiken.

Het voornemen kan een persoonlijke verandering (zoals bijv. stoppen met het bespotten van mensen vanwege hun genderidentiteit, zelfverzekerder worden en zich vrijuit kunnen ui-

tdrukken, leren omgaan met problemen zoals woede, etc.) of een sociale verandering zijn (bijvoorbeeld: een veilige plaats voor alle mensen op school creëren, een activist worden voor gendergelijkheid, etc.). De leerlingen steken de brieven dan in de enveloppe, schrijven hun namen erop en geven die aan de begeleider, die deze zal bijhouden tot de laatste bijeenkomst. Dan krijgt elke leerling zijn of haar brief terug, waarna ze hun voornemens nog eens evalueren en nadenken over hoever ze hier in staan. Begeleiders benadrukken dat niemand, buiten de schrijver van de brief, de inhoud kent. Niemand anders zal hun brieven lezen.

Geschreven evaluatie van het Teen Support Programma

Deel de evaluatievragenlijst uit aan elke leerling.

Ze vullen deze in en de begeleiders verzamelen alle formulieren aan het einde.

Ons traject samen

De begeleiders werken een korte video uit, waarin verschillende video's en foto's van de verschillende modules verwerkt worden. Deze wordt afgespeeld tijdens deze fase van de tiende module als een manier om een lange en leerrijke reis die we samen doormaakten, waarbij we veel nieuwe dingen ervaren en geleerd hebben.

Afronden van de module

De laatste minuten worden gewijd aan een korte samenvatting van de dingen die gedaan worden en wat er bereikt werd tijdens het programma. Het is ook een kans om de volgende stappen te bespreken (de volgende peer-to-peer activiteiten).

Opmerkingen voor begeleiders

Vergeet niet om foto's en korte opnames te maken voor de finale video. Deze kunnen een groot effect hebben en ook een herinnering voor hen kunnen zijn aan de momenten die ze beleefd hebben en de dingen die ze geleerd hebben tijdens het programma. Het is een visuele samenvatting van het hele programma, wat hen kan bijstaan in het evalueren van het project.

Wanneer je voor de feministische wandeling kiest, denk eraan dat leerlingen in het secundair onderwijs vaak niet wonen in de schoolregio en dat het belangrijk is om, indien mogelijk, bij de groepsindeling een evenwicht te vinden tussen leerlingen die een sterkere en zwakkere kennis hebben van de omgeving.

Methodologische referentie

Groepswerk, on- en offline onderzoek en documentatie, debriefing.

Thematische referenties

Jane's Walk

<https://janeswalk.org/>

MODULE 10

Handout 1

Identiteitskaart voor feministische plaatsen

Naam van de plaats:

Adres:

website:

Social media :

Korte beschrijving (max. tien regels):

Geschiedenis van de plaats:

Waarom is deze plaats belangrijk in onze gemeenschap?

Een herinnering of anekdote die met deze plaats te maken heeft:

Naam van de plaats:

Adres:

website:

Social media :

Korte beschrijving (max. tien regels):

Geschiedenis van de plaats:

Waarom is deze plaats belangrijk in onze gemeenschap?

Een herinnering of anekdote die met deze plaats te maken heeft:

MODULE 11 Afsluitend evenement (optioneel)

Module 11 – Afsluitend evenement (optioneel)

Ter afsluiting van het project en om de voornaamste resultaten te presenteren, kunnen begeleiders de leerlingen betrekken bij de organisatie van de afsluitende activiteit. Voor deze activiteit moet de groep nog minstens één keer samenkomen om de volgende punten te bespreken in een vergadering (ook wanneer je geen Peer2Peer activiteiten organiseert, kan de bijbehorende toolkit toch nuttige middelen bieden voor de organisatie van het evenement). De leerlingen worden opgesplitst in groepen met met verschillende taken:

- **Communicatie:** deze leerlingen zijn verantwoordelijk voor het uitwerken en uitvoeren van een communicatiestrategie om de lokale gemeenschap voor te stellen met verschillende strategieën voor elk doel
- **Feministische Wandeling:** deze leerlingen zijn verantwoordelijk voor de praktische organisatie van de wandeling en het uitstippelen van de planning. De leerlingen begeleiden zelf de wandeling. Ze denken ook na over het betrekken van relevante experts en organisaties.

- **Creatieve activiteit:** coördineren van de feministische wandelingsgroep en nadenken over creatieve activiteiten die ze kunnen verwerken in de wandeling
- **Gemeenschapsgids:** finaliseren van de gids met alle feministische plaatsen aangegeven in module 10, werken aan de opmaak en de grafische elementen van de gids om uit te delen tijdens het evenement en verder te verspreiden (ook online)

Werkgroepen vergaderen apart en wanneer nodig met de begeleid. Wanneer nodig zijn er ook gemeenschappelijke bijeenkomsten. We raden aan om de feministische wandeling en andere presentaties voor het evenement nog even te oefenen.

Je nodigt medeleerlingen, schoolmedewerkers, families, jongeren uit de lokale gemeenschap, instellingen en lokale organisaties uit om deel te nemen aan de wandeling.

NOTITIE

AANBEVOLEN BRONNEN

Wettelijke documenten, onderzoek en publicaties

Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention, full text, English), 11.05.2011
<https://rm.coe.int/168008482e>

The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention): Questions and answers
<https://rm.coe.int/istanbul-convention-questions-and-answers/16808f0b80>

Council of Europe. Raising awareness of violence against women. Article 13 of the Istanbul Convention:
<https://rm.coe.int/168046ef1>

EIGE – European Institute for Gender Equality
<https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence>

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights. Violence against women: an EU-wide survey
<https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/violence-against-women-survey/survey-information>

UNESCO and UN Women. Global Guidance on Addressing School Related Gender-based Violence (2016)
<https://www.paho.org/hq/dmdocuments/2017/violence-against-women-2017-03ws-schoolrelated-gender-based-violence-guidance-UNESCO-UNWomen.pdf>

World Health Organization. School-based violence prevention. A practical handbook (2019)
<https://www.unicef.org/media/58081/file/UNICEF-WHO-UNESCO-handbook-school-based-violence.pdf>

United Nations Girls' Education Initiative. A whole-school approach to prevent school-related gender-based violence: Minimum Standards and Monitoring Framework
<https://www.icmec.org/wp-content/uploads/2018/09/Whole-School-Approach-to-Prevent-SRGBV-Minimum-Standards-Framework-UNGEI.pdf>

Websites en projecten

Myths concerning violence against women and girls:
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/factsheet-eu_action_to_combat_violence_against_women-2019.pdf

The Genderbread Person -
<https://www.genderbread.org/>

Safe and welcoming schools -
<http://www.endvawnow.org/en/articles/1756-safe-and-welcoming-schools.html>

Violence in schools -
<https://www.coe.int/en/web/children/violence-in-schools>

Genderklik - www.genderklik.be

Sensoa - www.allesoverseks.be

Rosa vzw - genderindeklas.rosavzw.be

Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen:
<https://igvm-iefh.belgium.be/nl>

Aanbevolen lectuur

Enkele mijlpalen in de geschiedenis van de vrouw in België
<https://www.rosavzw.be/pdf/factsheets/nrl.pdf>

Gender Equality Index Belgium
<file:///D:/u0090592/OneDrive%20-%20UC%20Leuven-Limburg/Edict/PROJECTEN/Youth%20For%20Love/Food%20for%20thought/Belgium-Gender-Equality-Index-2015.pdf>

Leerplandoelstellingen gender
<https://www.sensoa.be/lesgeven-over-gender-en-genderrollen>

Weetewa lespakket
<https://www.sensoa.be/materiaal/weetewa-ge-zijt-mi-in-stereotype-niet>

Educatief pakket Gender in de Blender
<https://www.vlaanderen.be/publicaties/gender-in-de-blender-educatief-pakket-over-genderdiversiteit-en-transgender>

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Partnership

Het project omvat vier landen en vijf organisaties:

- ActionAid Italia**, Italië
- ActionAid Hellas**, Griekenland
- AFOL Metropolitana**, Italië
- CPE – Centrul ărtneriat pentru Egalitate**, Romaniaia
- UCLL – UC Limburg**, België

actionaid

This toolkit has been produced with the financial support of the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union. The contents of this toolkit are the sole responsibility of ActionAid International Italia Onlus and the project partners and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission.